

EPA

2004-2014

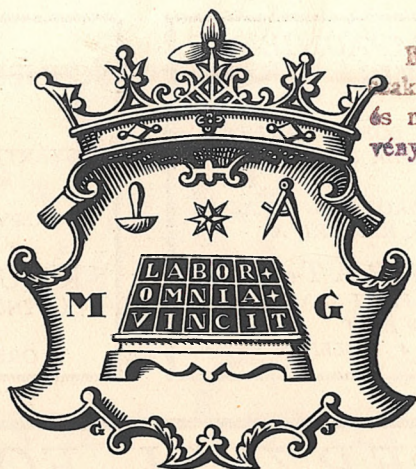

A MAGYAR GRAFIKA DIGITÁLIS VÁLTOZATA
A MEK EGYESÜLET MEGBÍZÁSÁBÓL
AZ INTERNET SZOLGÁLTATÓK TANÁCSÁNAK
TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT
AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
E-SZOLGÁLTATÁSI IGAZGATÓSÁGÁN,
AZ E-KÖNYVTÁRI SZOLGÁLTATÁSOK OSZTÁLYON,
2014-BEN,
AZ ELEKTRONIKUS PERIODIKA ARCHÍVUM
ÉS ADATBÁZIS FENNÁLLÁSÁNAK
10. ÉVFORDULÓJÁN.

Ezen könyv a soproni könyvnyomdászok
egyletének előlegellenőrzött tulajdona
és megvásárlása vagy előlegellenőrzése a tör-
vényes következményeket vonja maga után.

20835

III. évfolyam

Első szám

Magyar Grafika

A grafikai iparágak fejlesztését szolgáló folyóirat

Szerkeszti és kiadja **Biró Miklós**. Megjelenik

június és július hónapok kivételével havonta

Szerkesztőség és kiadóhivatal **Budapest**

VI, **Aradi-utca 8.** Telefon 92-70

Előfizetési díj egy évre 360 **K**

Egyes szám ára 40 **K**

1922

Magyarországi Könyvnyomdászok
és Rézkészítők Szakértői
Soproni Helyi csoport

PREUSSE & COMPAGNIE A.-G. LEIPZIG

KÖNYVKÖTÉSZETI, DOBOZGYÁRI ÉS
HAJTOGATÓGÉPEK GYÁRA

KÉPVISELI MAGYARORSZÁG ÉS AZ
UTÓDÁLLAMOK RÉSZÉRE A

FREUND-BARÁT-FÉLE

ÜGYNÖKSÉG ÉS GRAFIKAI SZAKÜZLET

BUDAPEST

V. ORSZÁGHÁZ-TÉR 4 TELEFON 82-35

DRESDENER SCHNELLPRESSENFABRIK A.-G. COSWIG I. SA.

GYÁRTJA A PLANÉTA GYORSSAJTÓKAT
ÉS TÉGELYNYOMÓ GÉPEKET

KÉPVISELI MAGYARORSZÁG ÉS AZ
UTÓDÁLLAMOK RÉSZÉRE A

FREUND-BARÁT-FÉLE

ÜGYNÖKSÉG ÉS GRAFIKAI SZAKÜZLET

BUDAPEST

V. ORSZÁGHÁZ-TÉR 4 TELEFON 82-35

➔ BESZERZÉSI FORRÁSOK ➔

BETÜ ÉS LÉLIA

Első Magyar Betüöntöde rt. Budapest VI, Dessoewffy-utca 32. Divatos szöveg- és címbetűk minden nyelvhez. Sima és mintázott rézléniák. Elvállalja teljes nyomdai berendezések szállítását.

Freund-Barát grafikai szaküzlet Budapest V, Országház-tér 4. Telefon 82-35.

Universal grafikai szaküzlet rt. Budapest VIII, Rákóczi-tér 2. sz. Telefonszám József 48-12.

F E S T É K

Berger és Wirth kő- és könyvnyomdai festékgyár, hengeröntöde, Budapest IX, Márton-utca 19.

Freund-Barát grafikai szaküzlet Budapest V, Országház-tér 4. Telefon 82-35.

Gebr. Schmidt G. m. b. H. Frankfurt a/M. kő- és könyvnyomdai festékek le- rakata: *Freund-Barát-féle* ügynökség és grafikai szaküzlet Budapest V, Országház-tér 4. Telefon 82-35.

Universal grafikai szaküzlet rt. Budapest VIII, Rákóczi-tér 2. sz. Telefonszám József 48-12.

G É P J A V Í T Á S

Nyomdai és könyvkötészeti gépek, minden rendszerű szedőgépek javítása *Dénes Aladár* okl. gépészmérnök gépműhelyben Budapest V, Váci-út 28. sz. Telefon 180-98.

Klein Ernő gépműhelye, Budapest VII, István-ut 4.

G É P G Y Á R A K

Dresdener Schnellpressenfabrik A.-G. és a *Preusse & Comp. A.-G.* Leipzig. Magyarország és az utódállamok részére képviselő *Freund-Barát* grafikai szaküzlet Budapest V, Országház-tér 4. Tel. 82-35.

Róna és Pusztafi grafikai gépek és vas- és fémszerelvények gyára, Budapest III, Bécsi-út 42. Telefon 54-48

H E N G E R A N Y A G

Berger és Wirth kő- és könyvnyomdai festékgyár, hengeröntöde, Budapest IX, Márton-utca 19.

Freund-Barát-féle ügynökség és grafikai szaküzlet Budapest V, Országház-tér 4. Telefon 82-35.

Universal grafikai szaküzlet rt. Budapest VIII, Rákóczi-tér 2. szám. Telefonszám József 48-12.

K L I S É K

Sokszorosító Ipar rt. Budapest VII, Tisza Kálmán-tér 6.

K Ö N Y V K Ö T É S Z E T

Vászon könyvkötészetek, nyomdák és dobozgyárak részére *Freund-Barát-féle* grafikai szaküzlet Budapest V, Országház-tér 4. Telefon 82-35.

L I T O G R Á F I A

Átnyomópapírok és nedves transparenspapír és az összes cikkek kaphatók a *Freund-Barát-féle* grafikai szaküzletben Budapest V, Országház-tér 4. Tel. 82-35.

N Y O M Ó G É P

Fuchs Dávid grafikai szaküzlete, VI, Aradi-utca 22. Telefon 21-91.

Freund-Barát grafikai szaküzlet Budapest V, Országház-tér 4. Telefon 82-35.

Universal grafikai szaküzlet rt. Budapest VIII, Rákóczi-tér 2. sz. Telefonszám József 48-12

P A P I R N E M Ū G Y Á R

Vértesi Aladár levélboríték- és papírneműgyár Budapest IV, Fővámter 4. sz. Telefon J. 102-51, J. 102-52, J. 62-49.

S Z A K Ü Z L E T

Freund-Barát grafikai szaküzlet Budapest V, Országház-tér 4. Telefon 82-35.

Fuchs Dávid grafikai szaküzlete, VI, Aradi-utca 22. Telefon 21-91.

Goldstein Adolf Utóda grafikai szaküzlet, Budapest VII, Kazinczy-utca 32. Telefon József 123-95. Raktáron tart festéket, fűződrótot, matricaport s minden egyéb nyomdai anyagot.

Pusztafi Zsigmond grafikai szaküzlet, Budapest V, Tatra-utca 6. Telefon 31-43

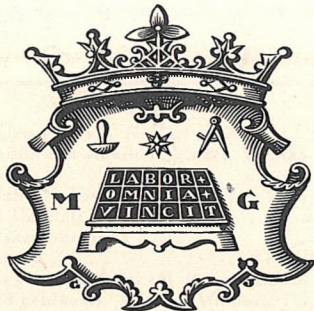
Horváth Lajos grafikai szaküzlete Budapest VI, Aréna-ut 80. Telefonszám József 32-03. Az ország egyik legnagyobb grafikai gépraktára, javításokat szavatosság mellett vállal.

Pusztafi Zsigmond grafikai szaküzlet, Budapest V, Tatra-utca 6. Gépek, szerelvények, anyagok és festékek raktára. Elsőrangú képviselő. Teljes nyomdai berendezések szállítását is vállalja.

Universal grafikai szaküzlet rt. Budapest VIII, Rákóczi-tér 2. sz. Telefonszám József 48-12.

191

24.17

Magyar Grafika

A grafikai iparágak fejlesztését szolgáló folyóirat

Szerkeszti és kiadja

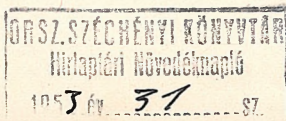
Biró Miklós

III. évfolyam

1 9 2 2

»Globus« Nyomdai Műintézet Részvénytársaság nyomása

T a r t a l o m j e g y z é k

C i k k e k

Λ betűfajok elnevezése, <i>Novák László</i> 44, 92	Λ díszítvány újjászületése, <i>Nádai Pál</i> 49
Λ grafikai ipar a lipcei vásáron (4 ábrával), <i>Löwy Salamon</i> 89	Λ korrektor és a szedő, <i>h.</i> 152
Λ könyvkötőipar multjából, <i>Jaschik Álmos</i>	I. közlemény 6
II. közlemény (4 ábrával) 30	III. közlemény (8 ábrával) 47
IV. közlemény (6 ábrával) 96	V. közlemény (2 ábrával) 119
Λ könyvnyomtató és a grafikai művészet (26 példával), <i>W.</i> 66	Λ linometszet alkalmazása szakmánkban (8 melléklet 45 példával), <i>Kun Mihály</i> 120
Λoin Senefelder, <i>Braun Vilmos</i>	I. közlemény 69
II. közlemény 100	III. közlemény 117
IV. közlemény 177	Anyagok és termelőeszközök egységesítése, <i>Fuchs Zsigmond</i> 245
Λ nyomdafesték fejlődési folyamata, <i>Fuchs Zsigmond</i> 178	Λ szakirodalomról, <i>Szilágyi József</i> 52
Λ szedőgépek tisztogatásáról, <i>Herzog Salamon</i> 247	Λ szedőgépüzem berendezése, <i>H. S.</i> 204
Λ automatikus számozás helyes előkészítése (9 ábrával), <i>Markovits Kálmán</i> 74	Λ z esztendő alkonyán, <i>Wanko Vilmos</i> 229
Λ z expresszionizmusról (4 ábrával), <i>Bálint Aladár</i> 142	Λ z ipartörvény módosításáról, <i>Herzog S.</i> 65
Λ z betűöntődcianyagokról, <i>Thalwieser Antal</i> 205	Deutsche Gewerbeschau München, <i>Kun Mihály</i> 149
Fáy Dezső grafikai művei, <i>Bálint Aladár</i> (8 illusztrációval) 236	Felelet a feleletekre, <i>W. V.</i> 21
Ferenczy Károly emlékkiállítás, <i>Bálint Aladár</i> 4	Grafikai rajz és a mesterszedés (11 példával), <i>W—K.</i> 99
Hatásos munkák egyszerű eszközökkel (8 melléklettel, 11 példával), <i>Wanko Vilmos</i> 147	Hogyan készül a betű anyamintája? <i>Thalwieser Antal</i> 146
Ízlés mindennapra, <i>Nádai Pál</i> 169	Jó tanácsok kezdő gépszedőknek, <i>H. S.</i> 124
Kartonmatricametszés tömönítéshez (22 ábrával), <i>Kun Mihály</i> 25	Két szokatlanul feltűnő plágium (3 ábrával), <i>Figyelő</i> 94
Kisemberek reklámanyomtatványai, <i>Rasofszky Andor</i> (4 mellékleten 13 példával) 242	Levél Romániából, <i>Krizsó Kálmán</i> 241
„MAN”, <i>Havas Mór</i> 171	Magyar helyesírás, <i>dr. Balassa József</i> 198 237
Mesterszedő és a rajz (14 példával), <i>Kun Mihály</i> 42	Mi azt úgyis tudjuk! <i>Fuchs Zsigmond</i> 28
Miért nem készülnek ma újabb stílusok? <i>Thalwieser Antal</i> 123	

Mult, jelen és jövő, <i>Radnai Mihály</i> 230	Munkaadók és a szakmafejlesztés, <i>Wanko Vilmos</i> 114
Nyomdabetűk készítése, <i>Thalwieser Antal</i> (4 ábrával) 231	Nyomdászjubileumok 169
Pro domo 99	Reklámanyomtatványokról (8 melléklettel, 28 példával), <i>Wanko Vilmos</i> 173
Szakejlődésünk enciklopédikus jellege, <i>Novák László</i> 141, 197 235	Szakmafejlesztő egyesület <i>Herzog Salamon</i>
Száz esztendő előtt, <i>Nádai Pál</i> 115	Szedéspéldáink gyakorlati felhasználása (8 melléklettel, 19 példával), <i>Wanko Vilmos</i> 202
Szedőgépek jókarban tartása, <i>Herzog Salamon</i> 180	Szedőgépés munka a mesterszedés terén (10 ábrával), <i>Novák László</i> 71
Tanay József jubileuma (arcképpel), <i>N. L.</i> 41	Tégelynyomó gépeken előforduló fonák-ságokról 116
Theodore Low De Vinne, <i>Novák László</i> 23	Újabb amerikai tapasztalatok, <i>Gondos Ignác</i> 51
Új betűk és díszítések, <i>Wanko Vilmos</i> 5	Újévi üdvözlőlapokról (4 oldal melléklet 10 példával), <i>Wanko Vilmos</i> 2
Új tégelynyomósajtók 8	

F e l j e g y z é s e k

A magyar helyesírás 213	A munka ünnepei 162
Ankét 16	Athenaeum 162
Berger és Wirth 134	Czettel Gyula 258
Debreceni jubileum 163	Divatkiállítás és grafika, <i>N. P.</i> 106
Félévszázadon át munkában 59	Félszázados jubileumok 214
György Ákos 37	Hoffmann Sándor jubileuma 134
Intím házi ünneplés (1 ábrával) 162	Kellemetlen baleset 59
Könyvstatisztika, <i>N. L.</i> 82	Kun Sámuel 36
Mayer Rezső 134	Melléleteink és fedőlapunk 37, 84, 106, 134, 163, 189, 214, 295
Novák László 36	Offset-nyomás mai állása 106
Reklámok a villamoskocsikban 83	Schwind Béla 58
Segélyzőegyesületünk jubileuma 188	Szakirodalom fejlődése Németországban 83
Tranger József 133	Új alakulás a szakmában 81
Újévi üdvözlőkártyák 16	Új grafikai szakület 163
Ünnepelt a munka, <i>h.</i> 188	Üzlethelyiségáthelyezés 214
Üzlethelyiségáthelyezés 214	Üzletáthelyezés 259

K l i s é k é s z í t é s

Negatívklisék pozitív rajza 126

I r o d a l o m

Alexander Bernát : Shakespeare 12	A véres költő, <i>B. M.</i> 126
Bevezetés a művészetbe, <i>N. P.</i> 154	Benedek-Wiegler: A világirodalom története, <i>Bálint</i> 249
Dr. gróf Apponyi Albert emlékir., <i>B. M.</i> 105	Egykoronás Petőfi 11
Goethe, <i>B. A.</i> 32	Gulácsy Lajos életrajza, <i>Bálint</i> 187
Karamazov testvérek 80	Keleti Artúr új könyve, <i>B. A.</i> 250
Kultúra Könyvtár, <i>B. M.</i> 126	Nádai Pál új könyve, <i>B. A.</i> 11
Pantheon újabb kiadványai 54	Pheidias művészete, <i>Bálint</i> 211
Selma Lagerlöf: Gösta Berling, <i>B. M.</i> 211	Várnai Zseni gyermekversei, <i>B.</i> 250

K i á l l í t á s o k

A Magyar Grafika kiállításai 11	Az 1922. évi német iparkiállítás 10
Boromisza és Medgyesy, <i>Bálint Aladár</i> 209	Derkovits Gyula, <i>Bálint</i> 256
Ernst-múzeum, <i>Bálint</i> 184	Fénykéпкиállítás, <i>Rabinovszky Márius</i> 183
Kiállítás a hadifogolytáborban készült nyomtatványokból 9	Kiállítás a régi Budapestről, <i>N. P.</i> 131
Könyvkötések kiállítása, <i>N. P.</i> 103	Magyar Bibliophil Társaság 103
Magyar tájak, <i>N. P.</i> 255	Nyomtatványkiállítás 131
Régi és modern rajzokból 103	Silhouettek, <i>N. P.</i> 157
Szinyei-Merse Pál Társaság 254	Tehetséges gyermekek rajzai 184
Ujságkiállítás 209	

K o r r e k t ú r a

A magyar nyelv, <i>h.</i> 187	Leredukálni 258
---	---------------------------

K r i t i k a

Engländer és társa nyomdából, <i>W.</i> 14	Györből 256
Kaposvárról 103	Kecskeméti Közlöny nyomdájából 161
Kolozsvári nyomtatványok, <i>W.</i> 128	Magyaróvárról 162
Mezőberényből (3 példával), <i>W.</i> 127	Miskolci Kultura-nyomdából (2 ábrával, <i>W.</i> 34
Nagybecskerekéről, <i>W.</i> 161	Népszava jubileumi száma 103
Nyitrai nyomtatványok, <i>W.</i> 127	Nyitra — Lencse Antal 186
Rimaszombatból, <i>W.</i> 127	Szabadkáról 186, 256
Szegedi »Délmagyarország«-nyomdából, <i>W. V.</i> 13	Szegedi Koroknay-nyomdából (1 példával) 102

Szekszárdi Molnár-nyomdából, W.	161
Szentesről	161
Temesvárról	214
Újvidékről, W.	127, 186
Veszprémből (2 példával), W.	128
Veszprémi Krausz Ármin fia nyomdából (1 példával), W.	34

L a p s z e m l e

Archiv für Buchgewerbe und Gebrauchsgraphik	208
Der Moderne Buchdrucker	251
Gleitsmann-Blätter	252
Grafika Polska, W.	129
Graphische Revue, W.	158, 251
Jungbuchdrucker, W.	129
Jury, a reklám művészete	251
Slovenska Grafika, W.	129
The Inland Printer	208
Typografia	109, 209
Typographische Jahrbücher, W.	158, 251
Typographische Mitteilungen, W.	208, 251
Zeitschrift	208

M ű v é s z e t

A clou, N. P.	130
A grafika népszerűsége	253
A könyvnyomtatás forradalma	182
A portréfényképezés napjainkban	156
Berlini kastélymúzeum	14
Egy megtérés tanulságai, N.	207
Egy részvényről, N. P.	104
Grafika és az egyházművészet	158
Ingres, N. P.	156
Kottaborítékok, N. P.	55
Lucian Bernhard	253
Magyar rézkarcolóművészek, N. P.	55
Magyar történelmi stílusok, N. P.	32
Major, N. P.	130
Milyen a jó falragasz?	15
Monogramok	15
München és az iparművészet, N. P.	131
Orell Füssli, N. P.	104
Papírmáseszobrok, N. P.	207
Petőfi-bélyegek	253
Plakátgyűjtésről, N. P.	55
Rajztanárok és a grafika, N. P.	81
Reklámírás	182
Szépírás: jó	14
Színpadí díszítőművészet, N. P.	33
Tapéták	14

Nyomtatástechnika

A bronznyomás, h.	155
Gumi-posztó alkalmazása, h.	156
Három- és négyszínnyomásnál, Tausz	55
Hengerek állása, h.	105
Hengerek morzsolódása, h.	106
Néhány szó a festékfélékről, h.	155
Normálvörös utóörösödése	56

P á l y á z a t o k

Fedőlapunk pályázata	257
Hirdetéspályázat eredménye	12
Kirakatverseny	12
Pályázat meghívóra	133, 187
Pályázat meghívóra Szegeden	104
Pályázatunk fedőlapra	133, 188
Pályázatunk újvi lapokra	188, 213
Új »Dreissig für drei«-pályázat	104
Újévi üdvözlőlaponra	258

S z a k i r o d a l o m

Alte und neue Alphabete, W.	211
A Magyar Grafika könyvtára I.	253
A Nyomdász Évkönyv és Utikalauz	254
A nyomdaipar	132
Előjegyzési felhívás »A betűszedés alap- ismeretei« című munkához	132
Erfolgreiche Reklame durch auffällig ge- setzte Inserate, W.	210
Graficska Revija	254
Kolozsvári »Grafika«	16
Novák László	132

S z e d é s t e c h n i k a

A kirugásról	153
Géprevisziók, h.	78
Géprevisziókról	250
Kicsiny számok szedése	250
Nyolcadpetit lénia	251

S z a k o k t a t á s

A jó nyomdai munka követelményei, H.	35
A magyar helyesírás	256
Benedek Marcell előadása, H.	34
Braun Vilmos előadása	34
Cinkografáról, h.	58

Értéknyomtatványokról, h.	79
Gráfiák és típiák, h.	213
Írók és korrektörök	213
Papírosbeszerzésről, h.	58
Ráczy Gyula előadása	80
Szedés és korrektúraolvasás, h.	78

S z e d ő g é p é s g é p s z e d é s

A gépszedés spízselése, h.	212
Betétdarabok készítése Linotype szedő- géphez	252
Öreg betűfém átöntése szedőgépólomnak	252
Papírmegtakarítás a Monotypeon, h.	212
Typograph-szedőgép, h.	212

T ö m ö n t é s

Alapnyomatlemek ólomból, h.	186
Matricák kijavítása, h.	187
Öntőszerkezet, h.	187
Öntött lemezek kímélése, h.	186

Ú j b e t ű k é s d í s z e k

Az Ohio-Kraft és Mendelssohn betű	256
Brüder Butter, W.	185
D. Stempel A. G., W.	155
Jacoby-Boy Bravourbetűi (példákkal)	55
Wilhelm Woellmer's Schriftgiesserei (példákkal)	54

Ú j í t á s o k

Emelőkészülék, h.	126
Kiegyenlítő készülék	211
Litografiai műkövek	16
Pusiné mérnök szedőgépe, h.	125
Új illesztékező készülék	16
Új nyomólemez, h.	154
Új szedőgép	15
Vasbetűk, n.	102

V e g y e s a p r ó s á g

A szekrény	210
Nonpareille vagy nonparell?	210
Üvegcsérép	210
Zsírfojtók	210

Magyar Grafika

A grafikai iparágak fejlesztését szolgáló folyóirat
Szerkeszti és kiadja Biró Miklós

Megjelenik június és július hónapok kivételével havonként. Szerkesztőség és kiadóhivatal Budapest VI, Aradi-utca 8. Telefon 92-70, 23-45

Előfizetési díj egy évre 360 K. Egyes szám ára 40 K. Hirdetések egyszeri közlésének díja cicerősoronként 20 korona, éves hirdetéseknel 15 korona

A szakmafejlesztő egyesület

mellett egy lelkes kis társaság olyan meggyőző erővel tart ki, hogy az eredmény iránt immár semmi kétség nem lehet. Az egyesület minden biztonnal meg fog alakulni. A szakkörökben — úgy a munkásság, mint a nyomdafőnökök részéről — osztatlan a meggyőződés, hogy ilyen egyesületre égető szükség van, csupán a kérdés miként való megoldása körül volt eddig el nem oszlatható nézeteltérés. E sorok írója az eszme fölmerülése idején a háboru következtében megszűnt Szakkör feltámasztása mellett nyilatkozott. Ugyanis így találta a szakmafejlesztő egyesület kérdését leggyorsabban megoldhatónak. Mint-hogy egyedül illetekekből manapság ilyen egyesület nem tartható fenn, szükséges lett volna a nyomdai főnökök anyagi hozzájárulása is, amihez azonban a Szakkörnél megnyerhetők nem lettek volna, másrészt a szakszervezet sem értett egyet az ügynek ilyen elintézésével.

Az egyesület megalakulását — mint ismeretes — sajnálatos félreértések késleltették eddig. Félreértéseknek mondhatók csupán, mert mindegyik félben erős az elhatározás, hogy a szakma fejlesztéséért végre cselekedni kell. A főnökök a jelek szerint anyagi áldozatot hajlandók hozni a szakoktatásért, a szakszervezet viszont elhatározta, hogy a szakmafejlesztő egyesület megalakulása elé akadályokat nem gördít. Ezzel egyrészt fölszabadultak a szakoktatás terén tekintetbe jöhető szaktan-erők és a tanulásra hajlandó nyomdai munkások bizonyos aggodalmak nyomása alól, másrészt szigorúan biztosítható a megalakulandó egyesület semlegessége, ami az egyetlen cél: a szakoktatás sikeres folytatásának elérését az adott körülmények között legjobban biztosíthatja.

A háboru miatt félbeszakadt a szakoktatás és így új szakoktatók nem fejlődhettek. A még meg-

maradt kevés szakoktatónak bizony súlyos feladatokkal kell majd megküzdenie, mert még ezek egyrészét is elkedvetlenítette a mindennapi kenyérért való szakadatlan küzdelem. Sajnos, nehéz lesz pótolni a háboru ideje alatt meghalt Fekete Béla, Novák Alajos, Lammer Árpád, Hegyi Dezső, Mitterszky József, ifj. Aigner Antal és a többi kiváló mesterszedő helyét, de a lelkes kis csapat, amely a szakmafejlesztés ügyét ennyi akadályon keresztül is diadalra viszi, meg fog birkózni az eléje meredő nagy feladatokkal is. Az egyesület megalakulásával nemcsak a szakoktatás ügye jutna dülőre, hanem más téren is nagyban hozzájárulna az ízlés finomulásához, a régi, már-már avult irányzatok felfrissüléséhez, szóval új lélek, pezsdülő vér kerülne bele a szedés- és nyomtatás-technika kiszáradt, elhasznált, új impulzusokra már csak ritkán képes vénáiba. Manapság ugyanis lehetetlenség, hogy egyesek a külföldi szakfolyóiratok közül akár egyet is járassanak, míg egyesült erővel az is lehetséges lesz, hogy az összes nevesebb külföldi szakfolyóiratokat végiglapozhassuk.

A külföldi szakfolyóiratokra elengedhetetlen szüksége van azoknak, akik szakmai tudásukat fejleszteni akarják. Nem gondolunk utánzásra, másolásra és ehhez hasonlókra. Csupán arra, hogy a grafikus rajzoló, a nyomó, a mesterszedő, a hirdetés- és merkantilszedő keletkezőben levő gondolatai, tervei a mások eszméitől megtermékenyülve egészen új produktumokat tudnak létrehozni. Mert ami az irodalomra, a költészetre és egyéb művészetekre áll, az érvényes az ipari technikára, de különösen a könyvnyomtatóiparra is. Vajjon Munkácsy, Bihari, Than Mór, Szinnyei-Merse és a többi modern festőművész fölemelkedtek-e volna valaha arra a magasságra, ha nem merítenek a

külföldi iskolák friss, élettől buzogó forrásaiból? Megírhatta-e volna Petőfi úgy világhírű szerelmesverseit, ha nem olvasta volna Petrarcat; bölcselkedő verseit, ha nem ismerte volna Goethét, Heinét; a magyar természeti szépségeket dicsőítő költeményeit, ha nem mélyedt volna bele Béranger szépséges szülőföldi verseibe; a vidám bordalokat, ha nem inspirálta volna Csokonai Vitéz Mihály; a szabadságdalokat, ha nem lett volna elnyomatás? Mindezzel csupán azt óhajtom igazolni, hogy a környezet, a körülmények jótékony módon termékenyítik meg a teremtő erőket, anélkül, hogy egyéniségüket megtagadnák, vagy feláldoznák. Mert amint a művészek, írók és költők nem utánoznak, plagizálnak, ha némiképen engednek is a külső befolyásnak, éppen úgy nem lehet ezt ráfogni azokra a könyvnyomtatókra sem, akik például a British Printer példáin okulva, új irányban fejlesztik szaktudásukat.

Minthogy sem a Szakkört nem lehetett fel-támasztani, sem a szakszervezetek által ajánlott

szakmaközi bizottság nem volt megalapítható, nem marad egyéb hátra, mint hogy mindenki, aki szakmáját szereti, minden erejével közreműködjön a szakmafejlesztő egyesület minél előbb való meg-teremtésén. Ez közös érdeke munkásoknak és munkaadóknak egyaránt. A munkásnak a keze alól kikerülő szép és jó munka feletti gyönyörű-ségérzete növeli önbizalmát, szaktudása pedig emeli értékét a munkaadó előtt is, ami viszont megél-hetését biztosítja majd jobban. Ezért a kettős jutalomért a tanulás áldozatát kell meghoznia. A főnökre nézve ugyancsak hasznos, ha meg-felelő szakerőket állíthat nyomdája szolgálatába és az abból kikerülő nyomtatványok izlésessége, szépsége révén megrendelőikre tágul, ami min-denesetre a nyomdának is anyagi előnyöket jelent. Lássunk tehát hozzá a szakmafejlesztés alapjainak lerakásához: az egyesület megalakításához. Fá-radságot és nagy áldozatokat kívánó munka ez, de a grafikai iparágak művelőinek szép gyümöl-csöket ígér.

Herzog S.

Ujévi üdvözlőlapokról

gy egymás becsülésének, mint a szakma szeretetének megható jelképei azok az apró, színes lapok, amelyekkel a nyomdászok egymásnak boldog újévet kívánnak. A háboru előtt százakra ment az ily nyomdász-üdvözlőlapok száma, melyekkel a szaktársak a szaklapok szerkesztőségeit elhalmazták. A szép szokás a háborus idők beköszöntével lassanként vesztett erejéből. Élénken emlékszem még az 1915. és 1916. esztendő első napjaira, amikor 2–3 nyomtatott üdvözlőlap mellett egy jó tucat *tábori lapot* kaptam a frontról az ott sínylődő szaktársaimtól, akik ott sem tagadták meg mesterségüket, s ha már nem nyomathattak újévi gratulációs lapot, hát téntá-írókkal — rajzoltak: lövészárokból kikukkanó mosolygóarcú bakát, ágyuból kilőtt békegalambot, havasi gyopárt, repülőgépről lehullatott B. ú. é. k. cédulákat stb. ábrázoló gratulációkat. Ezek a lapok valóban meghatók voltak, legalább is annyira, amennyire valósággal őszinte kívánságokat tolmá-csoltak. Később ezek is s a nyomtatottak is elmaradtak — s csak az idei újévi posta hozott ismét vagy 60 dbot, talán jelül annak, hogy az ambíció, a szakmaszeretet ismét ébredőben van...

E soroknak célja: egyet-mást elmondani az újévi üdvözlőlapok szedéséről; általában technikai ki-vitelükről. Szükségesnek látom ezt, mert az ide-i természetben sok olyan lapot látok, amelyeknek ki-vitelénél teljesen mellőzték azokat a szempontokat, amik pedig figyelmen kívül nem hagyhatók.

Ha újévi lapot akarunk szedni, úgy elsősorban gondoljunk arra, hogy az nem lehet reklámszedés, amelyik lármás hangon kurjongatja a megszokott szerencsekívánatokat. Az újévi köszöntőlap szol-id, de felvidítő hatású, izléses és finom színezésű, egyszerű szedés legyen.

Nem okvetlenül szükséges, hogy a papiros *alak-ját* előre meghatározzuk, mert hiszen erre a célra rendszerint hulladék- vagy maradékpapírt szok-tunk felhasználni. A papiros *színével* azonban eleve tisztában kell lennünk, mert a szedésterve-zésnél máris számolnunk kell a papírszín hafásá-ival. Sötétszínű papírt sohase válasszunk, mert ez bizonyos mértékben deprimáló hatást vált ki az emberből, annál inkább, mivel ilyen papirosra legtöbbnyire tompa és túlsötét színeket kell nyom-tatnunk. Ugyancsak nem nagyon alkalmas a ri-kító színű papiros sem (viridinzöld, narancs- vagy citromsárga, cinóbervörös, stb.). A legalkalma-

sabb papirosszínnek újévi lapokhoz a fehér és halvány, finoman tört élénk színek.

Az újévi üdvözlőlapok szedésének megtervezésére szinte képtelenség szabályféléket alkotni. A szöveget tetszésünk szerint fogalmazhatjuk meg, mert hiszen saját nyomtatványunkról van szó. Tapasztalatból tudjuk, hogy a szöveget csak akkor szoktuk megszerkeszteni, amikor egy tetszetős vázlatrajzot csináltunk. És ez a tény az, amelyből szinte abszolút bizonyossággal következtethetünk az üdvözlőlap készítőjének technikai készségére, egyéniségére és egyéni stílusára. Az idejű lapok különösen alkalmasak annak a megfigyelésére, hogy készítőik mily mértékben szívták magukba az elmúlt két évben felszínre vetődött szedésirányokat. Vannak lapok, amelyeknek szedése pompásan alkalmazkodik a ma mindinkább előtérbe nyomuló egyszerű szedési módszerhez; vannak, amelyeknek szedői nem tudtak még kiszabadulni a régies körzethalmazási és »kasztlis« szedésmodor béklyóiból s viszont akad néhány olyan is, amelyeknek szedői szabadjára eresztették fantáziájukat s az expresszionista irány még alig taposott útján igyekeztek célhoz érni. Bizonyos, ha az egyes lapok készítőinek egyéb olyan munkái is rendelkezésünkre állnának, amelyeknek tervezésébe és kivitelébe más nem szólt bele, úgy megállapíthatnók, hogy az újévi lap »zsánere« azonos amazok szedés-technikai irányával.

Az újévi köszöntőlap szedéskompozíciójára tehát nem lehet irányelveket felállítani; a szedéshez alkalmazandó betűk, körzetek és vignetták megválasztására azonban némi útbaigazítással kell szolgálni.

Az újévi lapokhoz sohase alkalmazzunk vastagvonalú blokkbetűket, kőírást, vagy ehhez hasonló betűket, mert erre a célra a finomabb metszésű antikva, kurzív vagy groteszkbetűk és a ma divattossá vált félkövér, kövér és díszítettképű antikvatípusok alkalmasak. Régidivatú, ú. n. szecessziós díszbetűket ma már ne használjunk, mert ezekkel az egyébként jó kompozíciójú szedés hatását is lerontjuk.

E lapok hasábjain már sokszor volt szó arról, hogy a mai szedéstechnikai divat nem tűri a körzet- és léniakombinációkat. Ilyeneknek alkalmazásától tehát tekintsünk el, ha újévi lapot szedünk, mert ennek díszítőanyaga — hacsak nem szimbolikus koncepcióról van szó (lásd Kun Mihály lapját) — a legminimálisabbra redukálendő. Ne

használjunk túlvastag léniákat sem, mert a 6–12 pontos vonalak még akkor is brutálisak ily kisalakú nyomtatványon, ha tompa színnel nyomatjuk.

A díszítésként és szimbólumként alkalmazni kívánt vignettákat nagy megfontolással válogassuk ki, ha készletünkben nem találunk *teljesen* megfelelőt, akkor inkább tekintsünk el ilyennek alkalmazásától, mert rosszrajzú, nagyon kopott vignetta igazán nem való újévi üdvözlőlapra, magunk pedig csak akkor rajzoljunk, ha erre megvan a kellő iskolázottságunk. Hogy mit ábrázoljon az újévi lapon alkalmazott vignetta, azt nem nehéz kitalálni; lehet nyomdász-embléma, virágok, rózsák, igen jól alkalmazhatók a naptári és csillagászati jelek stb. Sokszor igen jól felhasználható vignettát találunk az amorett- és gyermekábrák között, táncoló párokat azonban ne használjunk.

Az újévi üdvözlőlapok színezése a lehető legszelidebb legyen, túlélénk és túlsötét színeket csak kisebb foltokban alkalmazzunk, ellenkező esetben brutálisan hatnak. E nyomtatványokhoz a legalkalmasabb és egyben a legizlésesebb színösszetétel az arany és fekete; a tört színek is megfelelők, de összehatásuk ne legyen deprimáló. Egyébként a színezés leginkább a papír színétől függ s így azt nem szabad figyelmen kívül hagyni.

* * *

Az idejű lapok közül a három legjobbnak készítőit jutalomban kívántuk részesíteni s ezért pályázatot írtunk ki. E pályázatra igen sok üdvözlőlap érkezett be, melyeknek kritikáját alábbiakban adjuk megjegyzvén, hogy a bírálókat alá vontuk azokat a lapokat is, melyek egyébként a pályázaton nem vettek részt.

A beérkezett lapok közül teljesen régi zsánerű szedéskompozíciók a következők: Baranyi József (Szeged), Győry Aladár (Arany János-nyomda), Güller Pál Emil, Erényi Alajos és Demartsik Béla (Orosháza), az Apostol-nyomda gépmestereinek újévi lapja, Polgár József, Varga Béla és Konrád (May rt.), Baracsy László (Kecskemét). E lapok úgy díszítés, mint szövegbetű és megoldás tekintetében alig mutatnak haladást a mostani divat felé.

Újszerűbb lapok a következők:

Binder Károly (Világosság rt.) kártyája. Negatívrajzú vignetta alatt egyszerű antikvabetűs sorok, fekete színnel, szürke papírra nyomva. Ízléses kivitel, noha a színezés kissé komor. *Brezniczky József* (Világosság rt.) üdvözlőlappjának szövege ugyanolyan kiképzésű, mint Binderé, a szöveg feletti vignetta azonban más. E két lap közül az előbbinek összehatása jobb, miután a papír alakja szerencsésebben van megválasztva. Színezés dolgában viszont Brezniczkyé a kifogástalanabb.

Weintraub Jenő lapjának eszméje jó, azonban kivitelem nem sikerült.

Györkös Ödön lapja levelezőlapnagyságú, sárgás kartonon friezszerű díszítés fut végig, amely felett az embléma és alatta a szöveg van elhelyezve. Az egész kompozíció egységes és ízléses hatású.

Prüner Arnold lapja rajz. Fekete alapon vékony antikvabetus szöveg és virágdísz kézzel színezve. Összhatásában jó, de újévi lapnak kissé komor.

Az *Universal grafikai szaküzlet rt.* magyar és német lapja. Mindkettő azonos felépítésű, azonban a németnyelvű a jobbik, miután e lapnak szövege terjedelmesebb s így kiképzése összefüggőbb.

Pfeiffer Miksa (Markovits és Garai), Spitz Adolf (Pester Lloyd), Oszter Lajos és Kettinger Antal lapjai blokkbetűsek, amit a bevezetésben kifogásoltunk. Egyéb-ként koncepciójuk nem volna rossz, de a jó hatást a betűk túlerős volta miatt hiába keressük. A legprecízebb kivitelű ezek között Spitz kolléga két lapja, melyeknek nyomása is briliáns.

Markovits Kálmán hajlított sorokból álló lapja jó összbnyomattá vált. Kár, hogy a vignettát túlerős színnel nyomatták; ezt tompítani kellett volna.

A *Pax nyomda rt.* lapját be is mutatjuk. Kifogásunk ellene az, hogy egyszínű. A szedés koncepciója megkívánja a kétszínű kivitel. Második szín lehetett volna az iniciálé és a két szövegek közötti vonal.

A *László rt.* (Miskolc) lapja rendkívül nagyalakú s emellett a szöveg feleslegesen van tömörítve. A B. U. É. K. helyett sokkal jobb lett volna kiszedni a jókivánást, sokkal szebb sorfoltot kaptak volna.

Bodri Lajos (Keszthely) lapja egyszerű munka. A bal felső sarokban nyomott embléma és a jobb alsó sorokban elhelyezett szöveg között rézsütösen hajló nagy felkiáltójel felesleges és indokolatlan.

Klein Dezső (Globus) lapja egyszerű sorszedés egy kis viccel kombinálva, mely azonban nem sikerült teljesen.

Neumann József (Ujságüzem), Somogyi Pál (Sze-

ged) és Szalay Sándor (Kaposvár) lapjai egyszerű sorszedések, itt-ott hajlított sorokkal, ötletes elrendezéssel.

Maszlen Károly lapja nagyürelmű szedőre vall, aki azonban kevesebb fáradsággal bizonyára jobbhatású lapot tudott volna előállítani. Sorokat hajlítani is csak a maga helyén lehet, de ezeket még külön lénia-keretekbe is foglalni, igazán időpazarlás.

Varga Miksa és Kupán Zoltán azonos kivitelű lapjainak vignettája alapján el van rajzolva, a sorszedés azonban jó.

Bauer Henrik és Fröhlich Samu ugyancsak azonos kivitelű lapokat küldöttek szét. Kifogásolandó, hogy a rokokóstílusú rajzba foglalt iniciáléhoz teljesen modern hátteret szedtek. Színezés és nyomás igen jó.

Puzsér Lajos lapjának ritkított szedését érdekessé teszik az alkalmazott léniadíszek.

Legutoljára hagytam Kun Mihály lapját, mint olyant, amely élénken ábrázolja, hogy hogyan kell stilszerűen szedni. A felhasznált betüöntödei díszítőanyagot oly ügyes kiegészítő dísz, egészíti ki, hogy az egész munka inkább rajznak látszik. Ez is rajzhatású szedés, de egyben útmutatás arra, hogy a most piacra kerülő expresszionista-díszítőanyagokkal hogyan kell dolgozni. A pályázaton azonban nem vett részt.

*

Itt említjük meg, hogy újévi üdvözlőlappályázatunk első díját Tóth Ferenc (Globus) nyerte el az *Universal rt.* két lapjának szedésével, a másodikat Györkös Ödön (Globus), a harmadikat Binder Károly (Világosság).

Úgy az első, mint a második díjat nyert munka nyomója Szabó Endre, a harmadiké Homó János.

A pályanyertes és a néhány jobb kivitelű újévi üdvözlőlappot külön négyoldalas mellékleten mutatjuk be olvasóinknak.

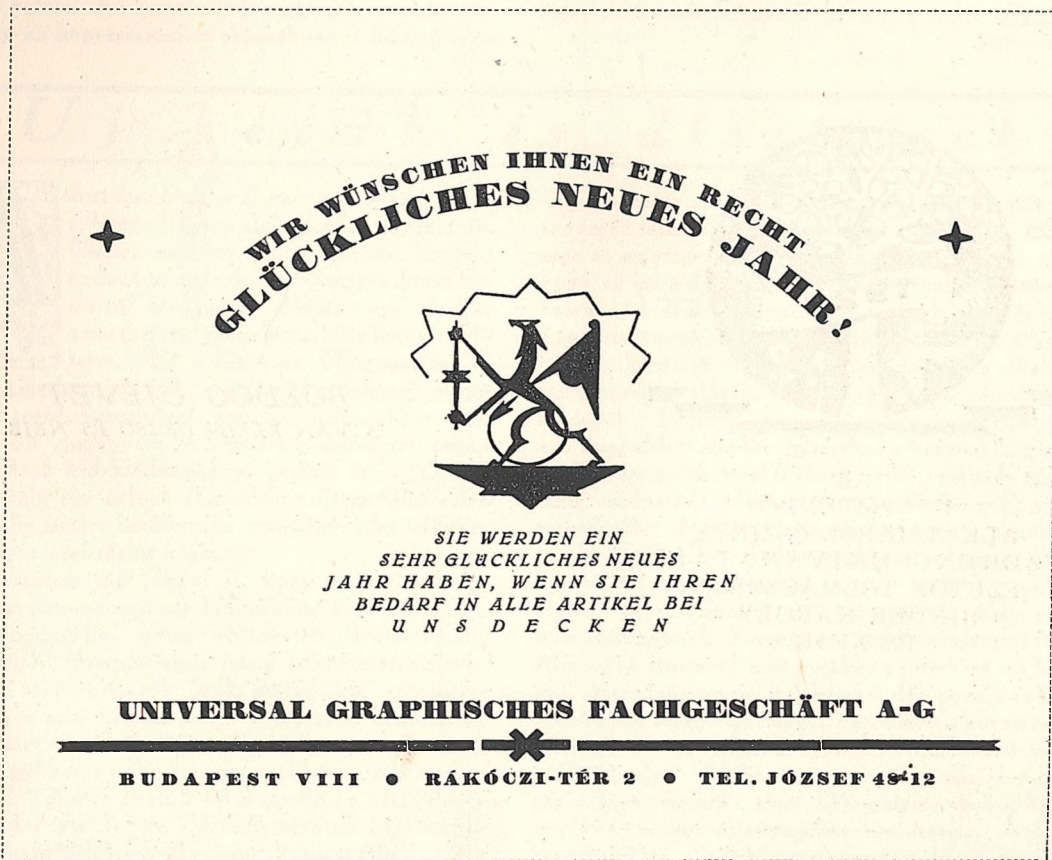
Wanko

✦ Ferenczy Károly emlékkiállítás ✦

dicsőséges, bár rövidmultú magyar festőművészet egyik legszebb korszaka, a nagybányai iskola felvirágzásának ideje tér vissza a néhány évvel ezelőtt elhunyt Ferenczy Károly (1862–1917) képeivel. A modern magyar művészet tavasza osont be a műcsarnok falai közé. Hol egyébkor többnyire béna hétköznapiakban fogant vásári portékáit teregeti közszemlére a számító közepszerűség, ott most a magyar művészettörténelem egyik fontos fejezete kapott helyet. A modern magyar festőművészet közel húsz esztendővel ezelőtt bontakozott ki a naturalizmus, aprólékos természetutánzásokba fulladt elsatnyulásából, másrészt egy kispolgáriás ízlésre, azaz hogy inkább ízléshiányra támaszkodó zsánerfestés hínáros, bénító alázulásból.

Új igazságokat hozott, új látást, napfényt, színt bocsájtott a szürkeségbe. Napfényt, mely előntötte a szabad természet élettel teljes színeit, friss tűzfolyam hömpölygött végig mindenben s felriadtak a vakok, összeröföntek és ellenséget láttak minden fiatal festőben. A harcnak e végigküzdése volt a modern magyar festőművészet hőskora és e kor kimagasló harcosa Ferenczy Károly. 1903-ban a Nemzeti Szalon régi, Kossuth Lajos-utcai helyiségében rendezett kiállítása hatalmasan felfokozva mutatta művészi akarását, célját, útját, irányát. Nagybánya kék ege, zöld rétje, fái, hegyoldalai, dombhajlatai, piros- és sárgatetői háza üde színűk eredeti mivoltában tündökölt a vásznon. Napfény fokozta a színek erejét és mély kék, bársonyos lila árnyak ellentéte még több tüzet, melegséget lopott a fénylő színekbe. A mai

Kun Mihály (pályázon nem vett részt), Brüder Butter drezdai öntöde expresszionista díszei. Eredetije sárgás papíron, a dísz arannyal, a betű feketével nyomva. — I. díj. Eredetije fehér merített papíron feketével nyomva. Szedte: Tóth Ferenc, nyomta Szabó Endre (Globus)

**BOLDOG UJÉVET KIVÁN
GYÖRKÖS ÖDÖN
"GLOBUS"**

**AZ
UJ ESZTENDŐ
ALKALMABÓL ŐSZINTE
SZERENCSEKIVÁNATAIT
EZUTON TOLMÁCSOLJA
BINDER KÁROLY
ÉS NEJE**

**BOLDOG UJÉVET
KIVÁN KLEIN DEZSŐ ÉS NEJE**

*Györkös Ödön: II. díj. Eredetije sárgás kartonra nyomva, a dísz aranybronz, a szöveg fekete. Nyomta Szabó Endre (Globus).
Binder Károly: III. díj. Eredetijét szürke papírra feketével nyomta Homó János (Világosság). — Klein Dezső (Globus). Eredetije aranybronz, a betű fekete.*

szemmel tekintve, igazán nem üti meg keményen a látásunkat egyetlen egy képe sem, de húsz évvel ezelőtt mindegyik vásznon tett, cselekedet, az elveknek dacosan, harsogó szóval világgá kiáltott *manifesztációja* volt.

Ferenczy Károly maga is leírta, ami különben képeiből amúgy is már az első pillanatra kiolvasható. Ő az embert nem különálló mivoltában, uralkodó jelentőségre fokozva látta és ábrázolta, hanem beleolvadva a természet egyetemességébe, úgy hogy nem akar többet mutatni, mint valamely fa, bokor, patak-részlet, cserje, rét, felhőfoszlány. Csak később tért le erről az útról és életének utolsó tíz esztendejében az emberi test formái izgatták képzeletét, amikor is egész sereg női aktot festett — tegyük hozzá bágyadtan, elfáradva. Az emlékkiállítás teljes képet ad Ferenczy munkásságáról, a megkezdés, a naturalista-iskola termékei — már amennyire a körülmények lehetővé tették — épp oly teljességgel helyet foglalnak a falakon, mint a nagyszerű nagybányai esztendő kicsattanó színpompás képei és a hanyatlás fájdalmasan nemes, szomorúságra hangoló bizonyosságai. Az első terembe a legkitünőbb, legjellemzőbb képek jutottak, idejutott a többi termekbe is elég értékes és jó munka. Magyarázatot fűzni e képekhez, úgy hiszem, felesleges, mert mindegyik saját maga helyett beszél. A mély árnyak, sejtelmes zöldék fátyolából (*Három királyok*) lassan-lassan kibomlanak a nappal színei (*Tavaszi táj*), II. terem, 32. szám, fényzuhatag paskolja a földet, a bokrokat, s az ég, mint valami ifjú szerelmes mosolyog le a magasból. Ferenczy az impresszionista színekábulatot követő írá-

nyok új igazságaival szemben nem állt meg értetlenül. Az új művészgeneráció a szerkezeti elemeket hangsúlyozta képeiben. Puritán fanyarság nyomult a művészetbe, a hamvazószerda fázós hangulata terjengett a csupasz, szikár idomok felett, az egykor viruló színek elfonnyadtak, a napfény részegítő tüze elillant. Ferenczy nem tagadta meg multját, palettájáról nem száműzte a zománcos, tündöklő színeket, de érdeklődése más irányt vett. A meztelen asszonyi test formagazdagságából merített, művészetének tartalmát, célját immár az aktfestésben látta. Égő piros drapériából fekvő nő nyulánk teste világít ki. Egész sereg ily képen végigkísérhetjük őt ez új irányának küzdelmes kialakulásában. A testek, sajnos, súlytalanul lebegnek a térben. Új kezdésének végső konzekvenciáit levonni nem akarta, nem merete vagy talán nem is tudta. Festői kultúrájának alapjai még a naturalizmusban gyökereztek és a művészi szépről alkotott fogalmainak egyenes megtagadása lett volna, ha arra az útra tér, amelyen az egyébként is már máshonnan kiindult fiatalabb festők oly jelentős eredményeket értek el. Világlátása, érzéstartalma más volt, mint az utána következőké, színlelni nem tudott, szilárdjellemű művész volt, aki már kialakította a maga személyiségét, de a betegség már lappangva ki is kezdte és folyton-folyvást gyengítette energiáit. — A képeket Petrovics Elek, a Szépművészeti Múzeum kitünő igazgatója gyűjtötte egybe. A kiállítás rendezése teljesen az ő érdeme. A katalógus elé írt tanulmánya is dicséretre méltó szép munka.

Bálint Aladár.

Uj betűk és díszítések

dresdener Brüder Butter betüöntödei cég-től még a háboru elején láttam egymintafüzetet, melynek szedéstechnikai kivitele az öntödei mintakönyvek megszokott formáitól lényegesen eltűnt s egy tipikus amerikai reklámyomatvány hatását keltette. Ez a füzet az *Ohio-antikva és kurzív* mintakönyve volt, kiegészítve néhány olyan stílusú keretdíszítménnyel, amilyen stílus akkor csak elvétve volt megfigyelhető a grafikus-művészek munkáin. Élénk érdeklődéssel lapozgattam ezt, az Ohio-füzetet, mely egy nálunk akkoriban teljesen ismeretlen s ma is alig ismert betüöntöde kiadványaként előttem is valóságos szenzációt képezett.

Úgy éreztem már akkor is, hogy ez a betü- és díszítménysorozat nem egy különködő kísérlet, hanem egy új tipográfiai irány előrevetett árnya, pedig akkor még az iparművészeti irány lelkes híve voltam, a tömör, zárt sorfoltok örök maradandó szépségére esküdtem s nem hittem, hogy a füzetben bemutatott közepre zárt sorokból alkotott laza sorcsoportok stílusa valaha is gyökeret tudna verni a grafikában és a nyomdászatban. Azóta eltelt 5—6 esztendő s a »feloldott« szedésmodor íme itt van s diadalmasan tör utat magának a sokszorosítótechnika minden ágazatában. Az

Ohio-betüből szedjük lapunk ez évi évfolyamát, úgy a szöveget, mint a hirdetések túlnyomó részét. Eredetisége és szépsége le nem tagadható, éppen úgy az sem, hogy ez ma a divatbetű, mert a hozzánk mindsűrűbben beérkező külföldi: német, cseh, osztrák, olasz és francia nyomtatványokon igen gyakran találkozunk e betűvel. Használhatósága szinte korlátlan, de helyes alkalmazásának módja valóságos tanulmányokat kíván a mester-szedőtől. Legfőbb sajátossága: nem szabad *verzálisokat nagyobb tömegben* felszedni; e betűnek szépsége és eredetisége a *kurrensbetűkben* rejlik, melyek ritkítatlanul szedve különösen jó hatást kölcsönöznek a sajtótermékeknek. Mint reklámbetű kitünően használható s az ebből a betüből szedett reklámok ízléses és diszkrét hatásúak, nem lármásak, hacsak nem komplikáljuk valami expresszionista ízü vignettával, mely esetben nyomtatványunk harsogóan élénk reklámmá válik. Minderre Butterék már régebben jöttek rá s a háboru éveit alaposan nekifeküdtek a dolognak s az Ohio-betűt egész sereg vignettával, záródísszel, körzettel egészítették ki egy teljesen egységes stílushatású könyvszedőanyaggá. 1920 őszén adta ki a Brüder Butter cég »*Buchschmuck*« című 132-oldalas vaskos kötetét, amelyben ezeket az anyagokat bemutatja. A könyvbevezetőjében azt írja a cég: »ezt a könyvdíszít a a

gondolat keltette életre, hogy a mai idők bélyegét mindennemű nyomtatványra rá lehessen nyomni. S ebben igaza is van. Az új anyagok között bőven van expresszionista, futurista stb. stílusú alkotás. Terveztek a legjobb német grafikusok: Sigrist, Mönckemeyer-Corty, Fritz Müller. A mintafüzet majdnem

50-féle díszítménysorozatot (javarészt önállóan használható kisebb díszítményt), 10-féle záródíszsorozatot és kb. 300-féle sorkörzetet és keretdíszet és végül több száz vignettát mutat be, amelyekből a rendelkezésünkre álló anyag egy részét lapunk jelen számában, másik részét jövő számunkban reprodukáljuk. Wanko Vilmos

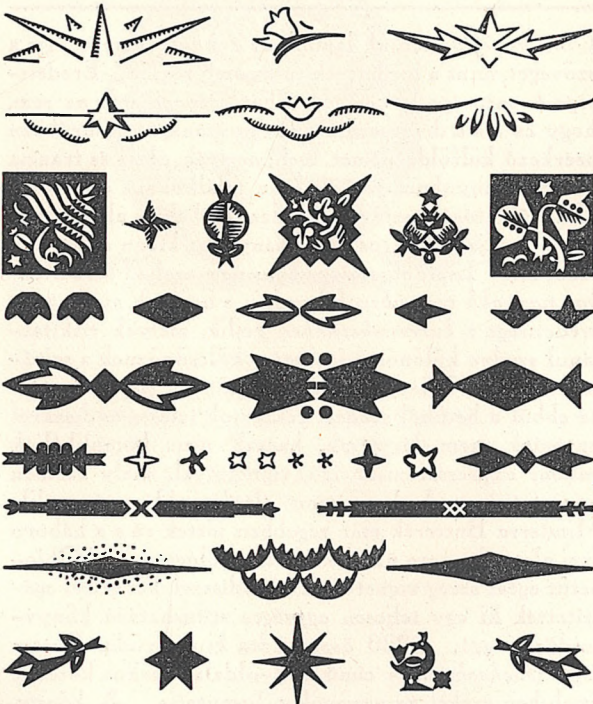
• A magyar könyvkötőipar multjából •

a a magyar könyvkötőipar történetének áttekintéséhez ugyanazt az időrendi utat választanók, melyet a Magyar Grafika előbbi évfolyamának könyvtörténeti tanulmányában követtünk, áttekintésünk folytán az adatok és emlékek hiányának szakadatlan láncolata számtalanszor megzavarná. Könyvkötőiparunk történetében ugyan felismerjük mindazokat a fejlődéstörténeti fázisokat, amelyeket annak idején az általános könyvtörténet ismertetésekor megállapíthattunk, de minálunk ezek a fázisok egészen más ritmikai sorrendben követik egymást, mint nyugaton. Néha azt véljük látni, mintha a történeti folytonosság megakadt volna, majd egyszerre gyors egymásutánban halmozódnak egymásra olyan könyvtörténeti események, amelyek Magyarországot belesodorják a nyugati népek művészettörténetébe.

Írott adatunk kevés van és ez a kevés sem megbízható és szakszerű. Csak következtetéssel és elképzeléssel tudjuk, az egykorú viszonyok ismerete alapján, az egyes korok könyvkötőipari képét úgy-ahogy, ho-

mályos körvonalakkal megrajzolni. És talán éppen ez az elképzelésre utaltság az, ami a legvalószínűbbnek látszó képpel szemben is némi kételkedést vált ki belőlünk és fokozza tanácstalanságunkat. Könyvkötőiparunk története tudniillik az Árpádok korával kezdődik. Hogy melyik évben, hol és mily módon ismerkednek meg honfoglaló őseink a könyvvel, amely ekkor már hatszáz éves multat hagyott maga mögött, azt nem tudjuk. Bizonyos azonban, hogy eleinte a hittérítők, majd a kereszténység meggyökeresedésével keletkező püspökségek és az egyre nagyobb számmal idetelepülő szerzetes-rendek, elsőknek a bencések rendje ismertetik meg az ősmagyarokat a könyvvel, térítő és tanító munkájuk elmaradhatatlan eszközével. Bizonyos tehát az is, hogy a hozzánk került első könyvek külföldi, nevezetesen németországi készítmények voltak és hogy a magyar mesteremberek ezeket látva, kísérleteztek ezzel a néki teljesen új mesterséggel. Nem valószínű, hogy ez nálunk másképen történt volna, mint külföldön s így feltételezhetjük azt is, hogy ezek az első kísérletezők itt is egyházi személyek: papok, szerzetesek és tanítók voltak, akiket főleg a külföldi könyvek megszerzésének körülményes volta kényszerített arra, hogy a mindennapos használatra szánt könyveiket maguk írják és kössék. És ha ezt elfogadjuk, úgy elképzelhetjük azt is, hogy ezek a házilag készült könyvek elég kezdetleges próbálgatások lehetnek és mint ilyenek, talán még tulajdonosuk életében, tönkrementek. Az értékesebb díszművek, a fejedelmi kegyajándékok, a magyar kézművesség technikai megerősödéséig külföldről kerültek hozzánk, valószínűleg Németországból és Bizáncból. Hogy ez a technikai megerősödés lassú ütemű volt és hogy nem érte el az egykorú külföldi könyvkötőipar technikai és művészi színvonalát, annak sokféle oka közül elég ha kettőt említünk fel: őseink kulturális nehézkességét és a külföldhöz való viszonyok ellenséges természetét. Csofaldatos, hogy míg Franciaország a maga legtisztább francia könyvművészetét az olasz kultúra legfajább kiváltódásaiból fejlesztette internacionális világértékké, addig a mi fajvédelmi elzárkózásunk a nyugati műveltség elől, képtelen volt aktív erővé izmosodni és a maga erejéből — magyar könyvművészeti stílusról nem is szólva — egy félig-meddig sajátjának mondható magyar könyvkötőipart életrekelteni. Mert csakis életrekeltegről lett volna szó, hiszen az életképes csira napfényre kívánczóságát két ízben is látjuk: Mátyás király idejében és Erdélyben, Apaffy fejedelemsege alatt. Viszont igaz az is, hogy az Árpádkori magyar viszo-

Záródíszek és csillagok a Brüder Butter betüöntöde Sigrist-anyagából

1 9 2 2

AZ ÉVFORDULÓ ALKALMÁBÓL SZERENCSEKIVÁNATAIT
KÜLDI ISMERŐSEINEK SOMOGYI PÁL ÉS NEJE

S
SZEGEDRŐL

BOLDOG ÚJÉVET KIVÁN

1922

AZ 1922. ÉVRE
SZINES ÜDVÖZLETTEL

LADING JÁNOS ÉS NEJE, KISUJSZÁLLÁS

Somogyi Pál: Eredetijén a vonal és az „S” iniciálé vörös, a szöveg fekete, fehér papíron. Nyomta Teleki József (Délmagyarország-nyomda) Szeged.
Markovits Kálmán: Eredetije sárga kartonon, a dísz sötétpirossal, a szöveg feketével nyomva. Szedte és linoleumba vágta Kettinger Antal,
nyomta Wald Vilmos (Markovits és Garai cégnél). — Lading János Kisújszállás: Eredetije rózsaszínű vászon-kartonon arany-fekete nyomás

B

**oldog
ujévet
kíván:**

**a „Pax” kiadó- és nyomdavállalat r.t.
Budapest V. Lipót-körút 1. Tel. 125-96**

1922

Az

U J É V

alkalmából
legjobb szerencse-
kívánatait küldi

↓

PUZSÉR LAJOS

Hollóssy János
könyvnyomtató műhelyéből
Budapest

(*Pax* nyomda r-t.) Szedte: Szolcsányi Béla, nyomta: Silber Artúr. Eredetije egyszínben, fehér papíron, kékkel van nyomva. Puzsér Lajos: Eredetije fehér papírra van nyomva, a dísz aranybronzsal, a betű kék színnel. (Hollóssy János könyvnyomdája.)

nyok nem kedvezhettek egy olyan ipar kifejlődésének, amelyet akkor a mecenások bőkezű kényeztetése nevelhetett volna csak naggyá. Freissingeni Ottó püspök a kortára közvetlenségével írja, hogy »... a magyarok (a XII. században) jobbára sátrokban laktak és fából, ritkábban kőből épített házaikba csak télen vonják meg magukat... a nép földműveléssel, állattenyésztéssel és halászáttal foglalkozik, az urak és a királyok kedvence szórakozása a vadászat, különösen a sólymazás és az agarászat... télen, amikor házaikba vonulnak, rendszeresen politizálással töltik az időt. Erkölcseik meglehetősen durvák, nyersegek és e tekintetben még az urak sem kivételek. Tudomány, művészet nem igen érdekli őket és ritka közöttük, aki írni, olvasni tud. Vadáságukat némileg enyhíti a vallásos érzület...

Természetes, hogy ami kevés könyv közkezen forgott, az főleg a nagy becsben álló szentírás volt. Becsét nagy drágasága is fokozta. A krónika szerint 1263-ban Guthkeledi Vid két falut adott kárpótlásul a csatári monostornak egy könyvért, amelyet a pénzszavarba került főúr egy Farkas nevű zsidónál hetven gira ezüstért elzálogosított, a zsidó pedig elvesztett. Egy másik adat szerint 1277-ben egy leégett malmot három könyv árából építettek fel. Könyvtárak csak a püspökségeknek és a kolostoroknak volt s ezek mind egyházi könyvekből állottak. Kisebb templomokban, faluhelyen legfeljebb egy-két misekönyvet, vagy szertartáskönyvet használtak, amelyek ha egyáltalában keménytáblás kötésűek voltak, úgy díszítetlen bőrlappal lehettek borítva. Szokatlanul gazdagnak kellett lennie a veszprémi egyetem könyvtárának, amelyet az 1276-iki véres belső háborúban Csák Péter nádor pusztított el s amelynek értékét 3000 gira ezüstre becsülték. Ritkaságszámba ment, ha egy-egy műveltebb főúrnak vagy főpapnak 10–20 könyvből álló könyvtára volt. Az iskolás-könyvek (Priscianus, Donatus, Boethius) csak a tanítók kezein forogtak, a gyerekek pusztán szóbeli előadásra voltak utalva, vagy többen egy könyvből tanultak.

Tekintettel Árpádházi királyaink sűrű bizánci öszeköttetéseire, valószínűnek tarthatjuk, hogy az általuk alapított székesegyházak nem egy bizánci eredetű vagy bizánci hatás alatt készült könyvkötőipari mesterműnek lehettek birtokában. Fokozza ennek a feltevésnek valószínűségét Lodomir esztergomi érseknek 1293-ban írott jelentése, melyben panaszosan sorolja fel a pápának azokat a műkincseket, többek között hét gazdagon díszített, ékköves ötvöskötést is, melyek a templom leégésekor elpusztultak. A pannonhalmi apátság műkincseinek 1093-ból való leltára szerint Pannonhalmának hat ötvöskötésű evangeliariuma volt és egy ezek közül olyan, melynek fedele a szent kereszt ereklyéjét tartalmazta. Kézzenfekvő az a feltevés, melynek egyébként semmi történelmi alapja ezidőszerint nincsen, hogy az esztergomi kincstár ereklyetokos, híres xylothékája azonos a pannonhalmi lajstromban szereplő könyv fedelével. Hírességét nemcsak művészi önértékének köszönheti, amennyiben a XI–XII. századi bizánci ötvösművészet egyik legjellegzetesebb emléke, hanem ama körülménynek is, hogy a Magyar-

országon őrzött ötvöskötéseknek, más szóval a románkori könyvkötőművészetnek ez az egyetlen fennmaradt magyarországi emléke.

A zománcos ötvöskötések alkonyát a tévesen Szlepcsényi püspök tulajdonaként emlegetett nyitrai evangeliarium képviseli, ám korántsem híven, mert bár a vélemények megegyeznek a kötés magyar eredetére nézve, keletkezése időpontját megállapítani nem tudják. Stílusa és technikai kivitele igazolja azt a feltevést, hogy a fedél különböző időkben készült részekből van összeillesztve. Ornamentális részei gótikusak, és a IV. századra vallanak, míg figurális részei, főleg a középen levő Krisztus-alak olasz renaissance hatást tükröznek vissza.

Ettől az egy emléktől eltekintve, a XIII. századbéli ötvöskötések csak szűkszavú írott feljegyzésekben szerepelnek. Így a szilágypeli misekönyvről — 1252-ben történt ellopásának felemlítése kapcsán — megtudjuk, hogy 100 márka értékű volt, ami hallatlanul gazdag kivitelű sejtet. Rozgonyi György pozsonyi főispánnak egy 1450-ből való, Garai nádorhoz intézett panaszlevele könyvkötésztörténelmi szempontból érdekes adatokkal szolgál, amikor elmondja, hogy Ország Mihály zsoldosai Pozsony várának kifosztásakor számos arany- és ezüstkötésű bibliát, psaltériumot és missálét loptak el s ezzel mintegy 40.000 forintnyi kárt okoztak. A zsoldosokat aligha tüzelte bibliofil szenvedély s így hihetőbb, hogy a kötések drágaköves pompája hívta fel a rablók figyelmét a könyvtárra. Tudunk végül egy zágrábi evangéliumról és egy zágrábi missáléről is. Az előbbi a zágrábi káptalan könyvtárának egy XV. századbéli katalógusában szerepel, mint Lu-

Sigrist-reklámanyag a Brüder Butter dresdeneri betűöntődéből

nyok nem kedvezhettek egy olyan ipar kifejlődésének, amelyet akkor a mecénások bőkezű kényeztetése nevelhetett volna csak naggyá. Freissingeni Ottó püspök a kortárs közvetlenségével írja, hogy „... a magyarok (a XII. században) jobbára sátrokban laktak és fából, ritkábban kőből épített házaikba csak télen vonják meg magukat... a nép földműveléssel, állattenyésztéssel és halászáttal foglalkozik, az urak és a királyok kedvenc szórakozása a vadászat, különösen a sólymáztat és az agársztat... télen, amikor házaikba vonulnak, rendszeres politikálással töltik az időt. Erkölcseik meglehetősen durvák, nyersék és e tekintetben még az urak sem kivételek. Tudomány, művészet nem igen érdekli őket és ritka közöttük, aki írni, olvasni tud. Vadságukat némileg enyhíti a vallásos érzület...

Természetes, hogy ami kevés könyv közkézen forgott, az főleg a nagy becsben álló szentírás volt. Becsét nagy drágasága is fokozta. A krónika szerint 1263-ban Guthkeledi Vid két falut adott kárpótlásul a csatári monostornak egy könyvért, amelyet a pénzvararba került főúr egy Farkas nevű zsidónál hetven gira ezüstért elzálogosított, a zsidó pedig elvesztett. Egy másik adat szerint 1277-ben egy leégett malmot három könyv árából építettek fel. Könyvtárak csak a püspökségeknek és a kolostoroknak volt s ezek mind egyházi könyvekből állottak. Kisebb templomokban, faluhelyen legfeljebb egy-két misekönyvet, vagy szertartáskönyvet használtak, amelyek ha egyáltalában keménytáblás kötésűek voltak, úgy díszítetlen bőrlappal lehettek borítva. Szokatlanul gazdagnak kellett lennie a veszprémi egyetem könyvtárának, amelyet az 1276-iki véres belső háboruban Csák Péter nádor pusztított el s amelynek értékét 3000 gira ezüstre becsülték. Ritkaságszámba ment, ha egy-egy műveltebb főúrnak vagy főpapnak 10–20 könyvből álló könyvtára volt. Az iskolás-könyvek (Priscianus, Donatus, Boethius) csak a tanítók kezén forogtak, a gyerekek pusztán szóbeli előadásra voltak utalva, vagy többen egy könyvből tanultak.

Tekintettel Árpádházi királyaink sűrű bizánci öszeköttetéseire, valószínűnek tarthatjuk, hogy az általuk alapított székesegyházak nem egy bizánci eredetű vagy bizánci hatás alatt készült könyvkötőipari mesterműnek lehettek birtokában. Fokozza ennek a feltevésnek valószínűségét Lodomir esztergomi érseknek 1293-ban írott jelentése, melyben panaszosan sorolja fel a pápának azokat a műkincseket, többek között hét gazdagon díszített, ékköves ötvöskötést is, melyek a templom leégésekor elpusztultak. A pannonhalmi apátság műkincseinek 1093-ból való leltára szerint Pannonhalmának hat ötvöskötésű evangeliariuma volt és egy ezek közül olyan, melynek fedele a szent kereszt ereklyéjét tartalmazta. Kézzenfekvő az a feltevés, melynek egyébként semmi történelmi alapja ezidő szerint nincsen, hogy az esztergomi kincstár ereklyetokos, híres xylothékája azonos a pannonhalmi lajstromban szereplő könyv fedelével. Hírességét nemcsak művészi önértékének köszönheti, amennyiben a XI–XII. századi bizánci ötvösművészet egyik legjellegzetesebb emléke, hanem ama körülménynek is, hogy a Magyar-

országon őrzött ötvöskötéseknek, más szóval a románkori könyvkötőművészetnek ez az egyetlen fennmaradt magyarországi emléke.

A zománcos ötvöskötések alkonyát a tévesen Szélepcsényi püspök tulajdonaként emlegetett nyitrai evangeliarium képviseli, ám korántsem híven, mert bár a vélemények megegyeznek a kötés magyar eredetére nézve, keletkezése időpontját megállapítani nem tudják. Stílusa és technikai kivitele igazolja azt a feltevést, hogy a fedél különböző időkben készült részekből van összeillesztve. Ornamentális részei gótikusak, és a IV. századra vallanak, míg figurális részei, főleg a középen levő Krisztus-alak olasz renaissance hatást tükröznek vissza.

Ettől az egy emléktől eltekintve, a XIII. századbeli ötvöskötések csak szűkszavú írott feljegyzésekben szerepelnek. Így a szilágypelvi misekönyvről — 1252-ben történt ellopásának felemlítése kapcsán — megtudjuk, hogy 100 márka értékű volt, ami hallatlanul gazdag kivitelű sejtet. Rozgonyi György pozsonyi főispánnak egy 1450-ből való, Garai nádorhoz intézett panaszlevele könyvkötésszertörténelmi szempontból érdekes adatokkal szolgál, amikor elmondja, hogy Ország Mihály zsoldosai Pozsony várának kifosztásakor számos arany- és ezüstkötésű bibliát, psaltériumot és missálét loptak el s ezzel mintegy 40.000 forintnyi kárt okoztak. A zsoldosokat aligha tüzelte bibliofil szenvedély s így hihetőbb, hogy a kötések drágaköves pompája hívta fel a rablók figyelmét a könyvtárra. Tudunk végül egy zágrábi evangéliumról és egy zágrábi missáléről is. Az előbbi a zágrábi káptalan könyvtárának egy XV. századbeli katalógusában szerepel, mint Lu-

Sigrist-reklámanyag a Brüder Butter dresdeneri betűöntődéből

kács evangelista kézírata és a bejegyzés szerint színezüst kötésű volt. Tábláin a Majestas Domini és a Szűz Mária képeivel. Teljesen azonos lehetett tehát az egykorú és már ismertetett németországi ötvöskötésekkel. A missále, Bakócz Tamás ezüst missáléja néven, ma is a zágrábi székesegyház kincstárának egyik büszkesége, de későbbi, vagyis abból az időből való, amikor az ötvöskötések már ritkultak és a könyvkötészet művészi részének súlypontja a veretes és vaknyomatos bőrkötésekre helyezkedett át.

Ha már most emlékezetünkbe idézzük azt az időrendet, amelyben az általános könyvkötőipari fejlődést tárgyaltuk és megkíséreljük abba a magyar románkori könyvkötőipar beillesztését, észre fogjuk venni, hogy minálunk a középkori könyvkötőipar nem tagolódik oly könnyen felismerhető fejezetekre, mint például Német- vagy Olaszországban. Megkésett belekap-

csolódásunk az európai könyvkultúrába elsősorban azzal a következménnyel járt, hogy minálunk majdnem egyidőben lépnek fel bizantinikus és német karakterű ötvöskötések, utóbbiak még akkor is, amikor Olaszország már a bőrkötéseknél tart és Angliában a kézi-bélyegzés díszítőtechnikája már első virágzását leélte.

Ez a kronológiai zsúfolódás viszont szükségkép vonta maga után a fejlődés lassúságát, lehetetlenné téve az ipar gyökeres meghonosodását. Ezért oly kevés a Magyarországon készült ötvöskötések száma. Ami itt is készült, az kétségtelenül bevándorolt idegenek munkája volt és nem magyar iparos készítménye. Hosszú évszázadoknak kellett eltelniök, hogy ez a magas kultúrát igénylő mesterség a magyar mesteremberek sorában tért hódítson és azzá legyen, amivé — rövid időre bár — Erdélyben és Mátyás udvarában lett.

Jaschik Álmos

U j t é g e l y n y o m ó s a j t ó

feltaláló elme sohasem nyugszik. Amikor valamely gépről leginkább hisszük, hogy azon nincs mit vagy azon már nem lehet javítani, akkor a zajtalanul dolgozó, eladdig magabizárkózott feltaláló meglepi a nyilvánosságot valamely újabb felfedezéssel. Ezúttal a »Reform« tégelysajtóról van szó, amelyet a Grosse & Kurz dresdeni gépgyára immár gyárt és áruba is bocsát. Hogy az eddig üzemben lévő tégelysajtók nem a legtükéletebbek, azt csak akkor látjuk igazában, ha jobb szerkezetű géppel ismerkedhetünk meg. A gépnek az a sorsa, hogy folyton tökéletesítik, javítják, úgy hogy a régi rendszerek elavulnak és végül is átengedik a teret a megfelelőbbnek, a jobbnak.

A »Reform« tégelysajtót a következőkben ismertetjük: (A mellékelt ábra a »Reform«-gépet oldalnézetben mutatja.) A szemlélő csakhamar észreveszi, hogy itt alapos újítás előtt áll. A hengerkocsi, amely minden modern tégelysajtóval elválaszthatatlanul össze van kapcsolva, a »Reform«-nál egészen más alakban jelentkezik. A festékezésre hátrányos ideodajáró hengermozgás két hengerkocsival helyettesített, amelyek a feladóhengerekkel a prés működése alatt állandóan körforgó mozgásban vannak és a nyomóformának lassú és így pontos festékezését lehetővé teszik.

Tulajdonképp ebben van a magva a Grosse Ede szerkezetének. A tégelysajtó normális járata mellett egyenle-

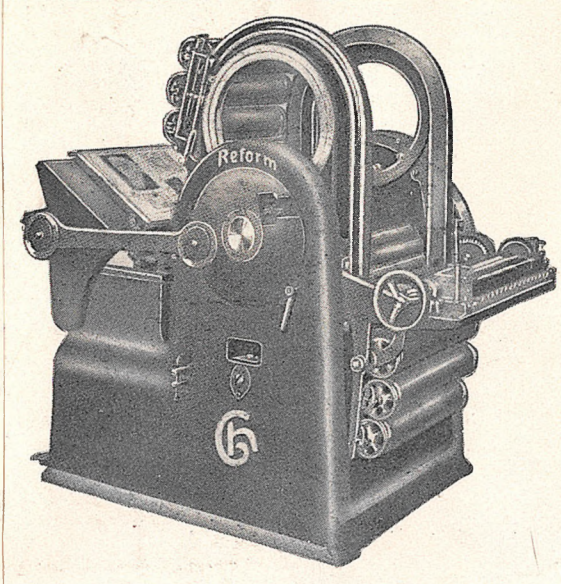
tes és kielégítő festékezést elérni: ez a tulajdonképeni alap gondolata az új találmánynak.

Az eddig megszerkesztett tégelysajtókon a hengerkocsinak ide-oda való járása nem mindig eredményez kifogástalan nyomást. A hengerek átugorják a formát és a festékezést nagyon hiányossá teszik, ami különösen a finom munkák értékét rontja le. Sőt a legmodernebb tégelysajtókon láthatjuk, hogy egyik-másik jobb munkát a feladóhengerek kis körfogata miatt nem nyomtathatjuk a kívánatos minőségben. Ezt a hiányosságot a »Reform« egyszerű módon küszöbölte ki feladóhengereinek sajátos mozgásaival, amelyek a gép járásakor örökös körforgást végeznek.

A festékezőszerkezet volt mindig a legkényesebb része a tégelysajtónak, erre a fontos részre összpontosult minden tevékenysége a »Reform« megkonstruálásának. A festék szétörzsolésének olyan lehetőségét

teremtette meg, amilyen egyik gépen sincs meg. Ezt egy rendkívüli körfogatú acél festékezőhengerrel éri el.

A duktor nem végez tolasszerű mozgást, hanem ugyancsak állandó körforgást, miáltal a festéktartóban a festék is folytonos mozgásban van. Egy kis emeltyű megfordításával a duktor a gép menete közben is meg lehet állítani. A duktoron olyan elmés készüléket alkalmazott a feltaláló, amelynek segítségével az adogató henger festékvétele a milliméter részeire szabályozható. Egy csavar forgatásával a készülék is megállítható, úgy hogy a festékvétel a

szükséghez képest megváltoztatható. A duktotól a legfinomabb rétegekben átvett festéket acél- és masszahengerek a szokott módon szédőrszölik, azután átviszik az oldalt elhelyezett festékezőhengerre. Ettől a festékgyűjtőtől kapják a 110 milliméter vastag feladóhengerek a festéket, ami lehetővé teszi a forma síma és kielégítő festékezését.

A feladóhengerek körfogata olyan nagy, amelyen magas a forma, tehát mindegyik henger végigjárja egy ízben. Ezáltal a nyomandó forma minden kis pontja egyenletes festékeztést nyer és minthogy a hengerek csak egyarányban — visszafelé járás nélkül — haladnak át a nyomásfelületen, nem befolyásolják hátrányosan visszamenő, festéktől hiányos hengerek a festékeztés egyenletességét, amint az minden más tégelysajtónál gyakran megtörténik. A nyomtatvány elmosódása, törődése, sávképződése, úgynevezett sablonírozása a »Reform«-nál, a feladóhengereknek állandóan egyirányban való haladása folytán teljesen kizárt. A festékeztés tehát kifogástalan.

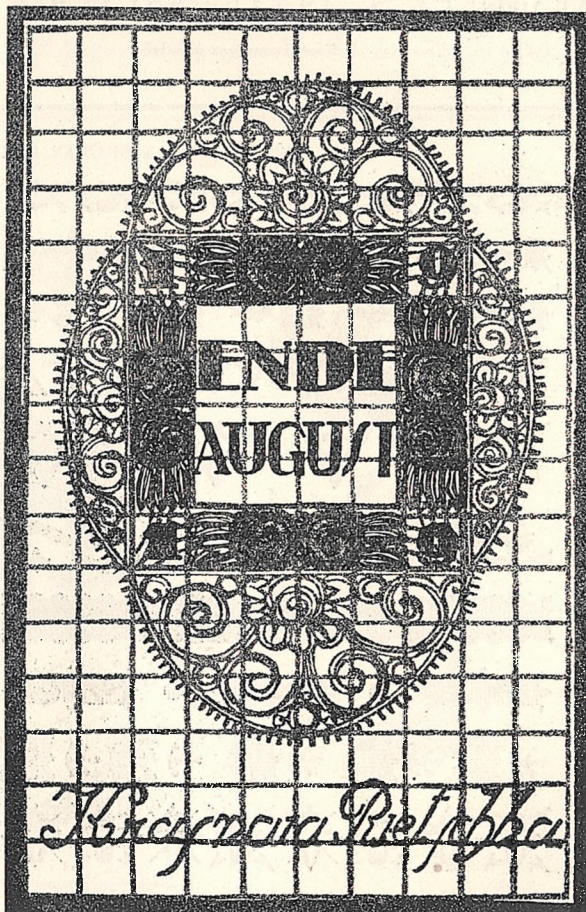
Mint már említettük, a feladóhengerek feltűnően lassú tempóban járnak át a formát. A feladóhengerek két hengerkocsiban vannak megszerkesztve, amelyek állandóan a gép középteste körül forognak. Mindegyik hengerkocsi a maga oda- és visszafelé való útjában fél körforgást végez, mialatt három hengerével befestékezi a formát. Míg az egyik festékeztet, a másik átveszi a maga festékét a festékezőhengertől. A tégelysajtó második járatánál a második hengerkocsi hengerei festékeztet be a formát. Így, felváltva vándorolnak minden egyes tégelymozdulatnál a hengerkocsik a formán keresztül. Ez a magyarázata az egyenletes, lassú és kifogástalan festékeztésnek.

A gép gyakorlati értéke kétségtelenül a nagy feladóhengerek lassú festékeztésében rejlik. Ne felejtjük el, hogy ezért maga a gép normális gyorsasággal jár, sőt gyorsabbra is szabályozható; csupán a felváltva dolgozó két festékezőkészülék teszi lehetővé, hogy lassú festékleadással, a formának gyenge érintésével pontos és egyenletes festékeztést érjen el. Alkalmadtán még visszatérünk a »Reform« bővebb ismertetésére.

★ Kiállítás ★

A KIÁLLÍTÁS a hadifogolytáborokban készült nyomtatványokról nemesak tipográfiai, hanem grafikusművészeti szempontból is nagyon érdekes volt. A kiállítás anyagát Czókoly István grafikus-művész finom és precíz kiállítású fába metszett könyvcímlapjai, fejlécei és exlibrisei dominálták. Nyomatástechnikai tekintetben az nyújtott a kiállításnak érdekességet, hogy ezeket és a többi fametszetet a hadifoglyok primitív eszközeikkel olyan szépen sokszorosították, mintha csak valamely jól felszerelt üzemből nyomták volna. A legszebb munkákat a krasznaja-rjecsikai (szibériai) fogolytáborban készítették. Ugyanott a nyomdán kívül még vagy 110-120 más üzem is működött, ahol főként tiszték dolgoztak. A nyomógép egy egyszerű emelő,

amellyel a papírost a klisére vagy szedésre nyomták. Az első betűket acélból reszelték ki, 18 példányban minden betűjét az ábécének, úgy hogy csak 8-10 sort szedhettek és nyomhattak egyszerre. Az első füzet, amely 33 oldalas, ilyenképpen tízezer nyomásba került. A festékeket is ők maguk állították elő. A feketét bronzból és mosókékből, a többi színt közönséges földfestékből iszapolás útján olaj vagy más kötőanyag hozzáadásával. A kliséket gyertyásládák deszkáiból faragták ki rúgókból reszelt késekkel. Levélbojrtékokat és levélpapírost is készítettek a maguk merítette papírosból. Nyomtak még a táborban hangversenyműsorokat, színházjegyeket, színlapokat, szükségpénzeket, címkeket, mind művészi kivitelű fametszetekről és a táborban készült betűkről. Fametszeteket készítettek még Kormiss, Pospischil, Alster és más művészek. Pjeszsankán zselatinmasszán (hektográfion) nagyon szép rajzokat sokszorosítottak. Az ott szerkesztett napilapokba, humoros és színházi lapokba művészi rajzokat készítettek: Laurencsik Béla festőművész, Spolarich László festőművész (még fogságban van), Vollmann festőművész, Varjas, Branczeisz, Zoltán Miklós és Palczer József iparművészek. Ez utóbbi rajzok egytől egyig magyaros stílusban és harmónikus színezésben kerültek kivitelre. Voltak még fametszetek Wladivosztkból, Chabarovskból, Berezovkából is.

Könyvcímlap. Fametszet Czókoly Istvántól.

Voltak a hadifogolytáborokban színházak, festőműtermek, sporttelepek és ipari műhelyek is. Mindazoknak, akik a kiállítást végignézték, sok gyönyörűség és tanulságot nyújtott az ott összegyűjtött anyag. A Grafikai Főnökök Társasköre a kiállítás rendezésével a jótékony cél mellett kultúrmissziót is teljesített.

Egy Krasznajarszkban rajzolt és hektográfon sokszorosított naptár lapozása közben szemünkbe ötlött a hadifogságban tragikus körülmények között elhunyt fiatal költőnek, Gyóni Gézának egyik — valószínűleg még kiadatlan — verse, amelyet a később beteljesedett balsejtelmek közben írhatott:

Sírvers.

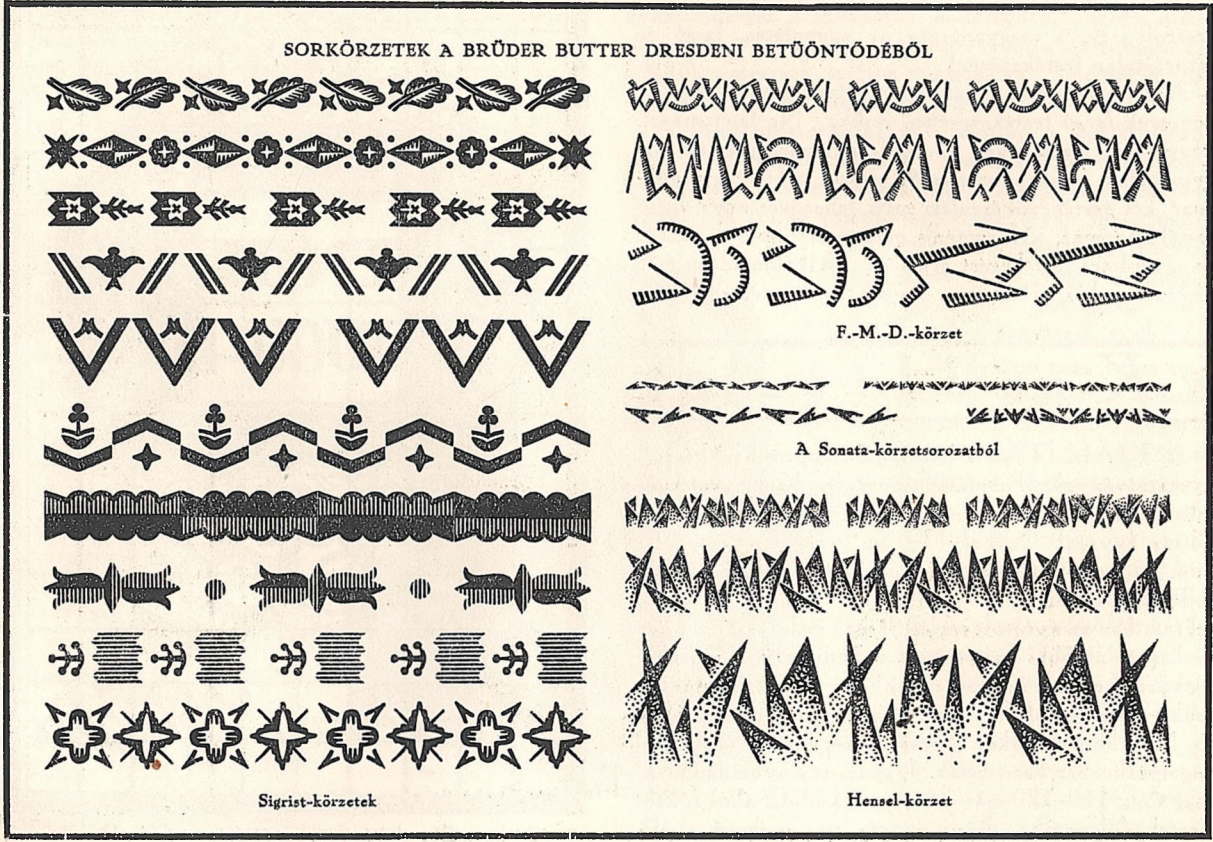
Hazai domb lesz vagy idegen árok
Bús sírom füve amelyen kihajt.
Kopott fejfámon elmosódott írás
Bolygó vándornak ezt hirdesse majd:

Boldog, aki itt jársz, teérted is
Megszenvedett, aki lent nyugszik — a holt;
Véres harcok verték fel hírét,
De csak a béke katonája volt.

DIE LOGISCHEN UND MATERIELLEN VORAUSSETZUNGEN DES BEGRIFFES NATIONALITÄT

Könyvcím. A táborban metszett betűkből.

AZ 1922. ÉVI NÉMET IPARKIÁLLÍTÁS Münchenben. A jelenleg rendezés alatt álló kiállításnak Németországban nagy gazdasági jelentőséget tulajdonítanak a hivatalos körök is. A porosz kereskedelemügyi és iparügyi minisztérium a kiállítás minél nagyobb szabásúvá tétele érdekében felhívást intézett az összes kereskedelmi és iparkamarákhoz, amelyben rámutat arra, hogy ez a kiállítás azt a célt szolgálja majd, hogy a német műipar új piacokat nyisson. Ez a kiállítás nem bajor, nem müncheni, hanem a nagy német ipari érdekek szószólója lesz. Természetes, hogy erre a kiállításra a német könyvipari körök is nagyban készülődnek. A könyv hű tükre valamely ország szellemi és kulturális életének és így a nemzetközi viszonylatokban előkelő szerep betöltésére van hivatva. A kiállítás szemléltetni fogja, hogy minőség tekintetében milyen technikai átalakulásokon ment keresztül a könyv és hogy a mai felfogás szerint milyen viszonyban van egymáshoz tartalom és betű, betű és alak, illusztráció és szedés. A szak- és amatorkörök szűk terén messze túlhalad majd az az érdeklődés, amely máris megnyilvánul a müncheni könyvkiállítás iránt. A kiállított tárgyak egy szakemberekből álló bírálóbizottság ítéletének vannak alávetve. Bieber tanár, müncheni műépítész vállalta a hatszáz négyszögméternyi kiállítási helyiségek egységes és művészi elrendezését. A müncheni könyvkereskedők egyesülete a kiállításon elárusítóhelyet létesít, amely már azért is sikert ígér, mert a könyv aránylag a legolcsóbb tárgyak közé tartozik.

Sigrist-körzetek

F.-M.-D.-körzet

A Sonata-körzetsorozatból

Hensel-körzet

A MAGYAR GRAFIKA karácsonyra és új-
évre hirdetett kiállításait lapunk felelős szerkesztőjé-
nek betegsége folytán bizonytalan időre el kellett
halasztani.

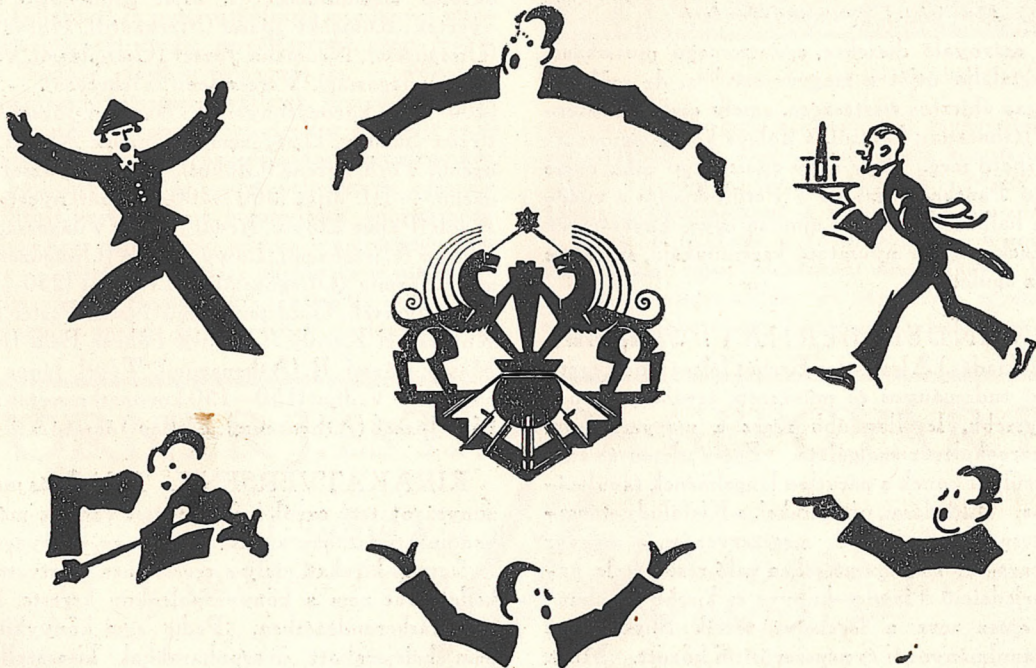
☆ I r o d a l o m ☆

NÁDAI PÁL ÚJ KÖNYVE. (Ízlésfejlődés és
stílusorszakok. Írta: Náda Pál. Dante könyvkiadó
Budapest.) Mióta oly könnyen folyik különböző csa-
tornákön át a pénz, a régi szép holmik, bútorok, cserepek,
szövetek, fémtárgyak hosszú vándorúton járnak-kelnek,
gazdát cserélnek; a régiségkereskedők, aukciók új ott-
hon felé terelik az évtizedeken át egy helyben szunnyadó
iparművészeti termékeket. Sokat beszélnek a stílu-
sokról, ámde kevesen értenek hozzá, és akik felismerik
az egyes tárgyakon a kort, a műhelyt, többnyire azok
is külső jegyek után igazodnak, csak néhány műértő
látja összefüggésükben a stílusok fejlődési vonalának
szögében a tárgyakat. A stílus nem önmagában külön-
álló, szorosan körülhatárolt valami, az nem valamely
kép, bútor, ékszer formája, hanem maga az ember, sőt
az embersokaság, nagy tömegek energiája, oly erő, mely
tovahullámzik az idők végtelenségében és csak kis ré-
szében mutatkozik valamely tárgy díszében. Ezt az
erőt, a népek lelkét, szépséget akaró, formákat alakító
energiáját emeli ki Náda Pál új könyvében. Meg-
keresi, kiemeli, az olvasó elé teregeti a maga színpom-

pájában, kápráztató rezdülésében. Távoli mult ren-
getegébe vezeti az olvasót szinte kézenfogva — e
rengetegben eligazítja, látását erősíti, tudását gyarapítja.
A különböző idők és népek egymásra következő mű-
vészi tevékenységét jellegzetes mivoltában főbb voná-
saiban ismerteti és észre sem vesszük, történelmet
olvastunk. Stílusa tiszta, plasztikus és schol sem fá-
rasztó. Nem rak terhet az olvasóra haszontalan
adatok összesűrítésével, amit elmond, feltétlenül szük-
séges és helyénvaló. Fejtegetéseit illusztrációkkal teszi
még szemléletesebbé. B. A.

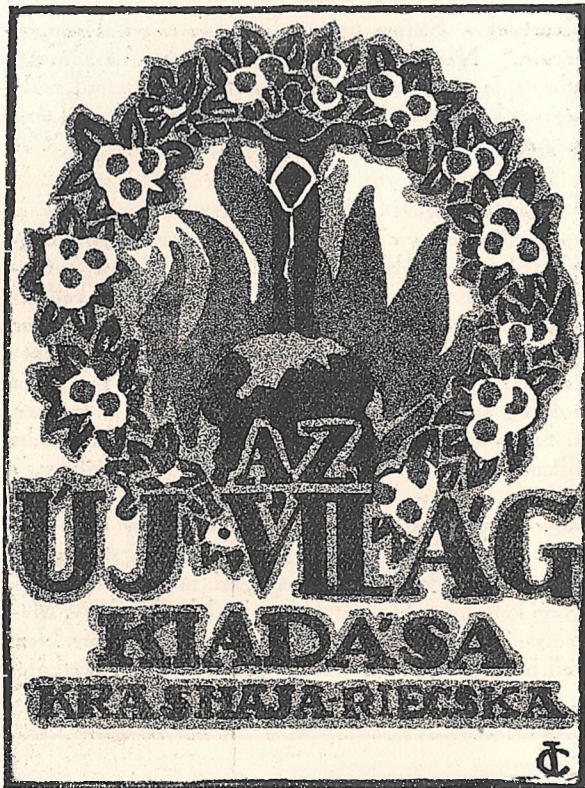
EGYKORONÁS PETŐFI. Azt olvassuk az
ujságokban, hogy a Petőfi-Társaság már nagyban fog-
lalkozik a jövő évben rendezendő évforduló megünne-
plésével, melyen Petőfi századik születésnapján kell ki-
hirdetni ország-világnak, mi volt nekünk Petőfi Sándor.
S e készülő ünneplések között a legmeghatóbb: az egy-
koronás teljes Petőfi-verseskötet terve. Ki tudja,
hol fog akkor állani az a magyar korona Zürichben,
ki tudja, hány húszkoronás bankót kell még hozzáadni
államnak, társadalomnak a kisdíák, a varrólány, a
szakácsnő és a borbélysegéd egykoronájához, hogy
vagy kétszázezer egykoronás Petőfi-könyv rikassa és
dobogtassa meg a magyar szegény emberek szívét. De
az azután könyv legyen, a szó igazi, nemes értelmében.
Nem kell, hogy könyvdíszek, iniciálék, Barabás-, Mé-
szöly-, Lotz-rajzok reprodukciói díszítsék lapjait. Nem
kell, hogy szattyán-, marokkói kecske- vagy brokátkötés

BRÜDER BUTTER DRESDENI BETŰÖNTŐDE UJ VIGNETTÁI

Vignetták a Sigrist- és Freie Vignetten-sorozatból

tegye fényűzővé fedelét. Az egykoronáért a kötést is elengedjük. De a papirosa jó, a betűje tiszta és szép, a festéke teli, a nyomása pontos legyen, tipográfiailag a legnagyobb egyszerűség a legelőkelőbb műgonddal párosuljon benne. Ennek a költőnek nincs

Könyvcímleap. Főbe metszette Czókoly István.

szüksége szárnyaló díszekre, együttcsengő muzsikára, hogy megtalálja útját a magyar szívhöz, de szüksége van arra az áhítatos tisztaságra, amely csak a mesteremberek láthatatlan kezétől, a dolgos kezek simogatásától érezhető meg. Egy nagy épület, egy soha össze nem omló Pantheon lesz ez a Petőfi-kiadás a világirodalom halhatatlanjának s minden egyes követ ennek az épületnek magyar nyomtató kezemunkája, szeretete hordja az épületbe.

ALEXANDER BERNÁT: Shakespeare. (Franklin-kiadás.) Alexander Bernát félszázados, ezerfelé ágazó tudományos és művészeti tevékenységének egyik legszebb, legállandóbb része a magyarországi Shakespeare-kultusz szolgálatára. Egész életét át áhítattal merült el ennek a páratlan lángelmének tanulmányozásába. Előadásai, újságcikkei, a Kisfaludy-társaság Shakespeare-matinéinak megszervezése, a magyar Shakespeare-tár megteremtésében való résztvétele, hatalmas terjedelmű Hamlet-könyve és kisebb tanulmányainak egész sora a legelsővé tették Shakespeare magyar tanulmányozói és népszerűsítői között. Most, hosszú külföldi tartózkodása idején, jelent meg összefoglaló Shakespeare-könyve. Népszerű, de éppen nem felületes előadások alapján készült ez a könyv. Olva-

sása ugyanolyan élvezet, mint Alexander eleven, szikrázóan elmés előadásának hallgatása. Elmondja azt a keveset, amit Shakespeare külső életéről tudunk, iparkodik a lehetőség határáig behatolni ebbe a nagy lélekbe, mely hatalmas művein keresztül is oly keveset árul el önmagáról, és sorra veszi Shakespeare darabjait, rajongó szeretettel és mégis tisztánlátó tárgyilagossággal értékelve és magyarázva őket. Ezt a könyvet a legegyszerűbb műveltségű olvasó is megértheti s a legműveltebb is sokat tanulhat belőle.

P á l y á z a t

A HIRDETÉSPÁLYÁZAT EREDMÉNYE.
A Grafikai Főnökök Társasköre karácsonyi hirdetéspályázatára beküldött hirdetések éppen nem voltak alkalmasak arra, hogy szakmai önértüket valami nagyon emeljék. A kitergetett mintegy harmadfélszáz hirdetés sivar képet nyújtott mindazoknak, akik az elég jókor hirdetett pályázattól hatásos és csinos hirdetéseket vártak. Ez a megállapítás korántsem célozza azt, hogy igyekvő szedők ambícióját elvegye. Ellenkezően. Serkentés akar ez lenni a jövőre nézve. Szeretnők, ha jobban kifejlődne hirdetésszedőinkben a nélkülözhetetlen önbírálat is. Nézzék meg, milyen sikerült hirdetéseket szedtek 1912-ben és 1913-ban pályázat nélkül is a karácsonyi lapokba talán éppen azok, akik most pályázatnál sem fektettek súlyt arra, hogy kifogástalan munkát végezzenek. Az az egynehány jó hirdetés a sok rossz között nem kárpótol bennünket a csalódásért. Ha semmi más, de ilyen pályázat megmutatja, milyen égetően sürgős a szakoktatás megindítása. I. díjat (500—500 koronát) nyertek: Rubiczky József (Merkantil), Horváth János (Ujságüzem), Neumann József (Ujságüzem), Fáber József (Világosság), Veress Jenő (Debreceen). — II. díjat (400—400 koronát) nyertek: Baranyi József (Szeged), Freier Sándor (Ujságüzem), Künstler Aladár (Ujságüzem), Tóth Ferenc (Globus), Baranyi József (Ujságüzem). — III. díjat (300—300 koronát) nyertek: Spitz Adolf (Pester Lloyd), Aradi József (Világosság), Eilner Sándor (Ujságüzem), Löwy Simon (Ujságüzem), Hermann Ármin (Ujságüzem). — IV. díjat (250—250 koronát) nyertek: Goldstein Samu (Neues Pester Journal), Kolozsvári Károly (Globus), Führer Béla (Miskolc), Mayer József II. (Athenaeum), Tögel János (Athenaeum). — V. díjat (150—150 koronát) nyertek: Gombkötő József (Athenaeum), Kollár József (Athenaeum).

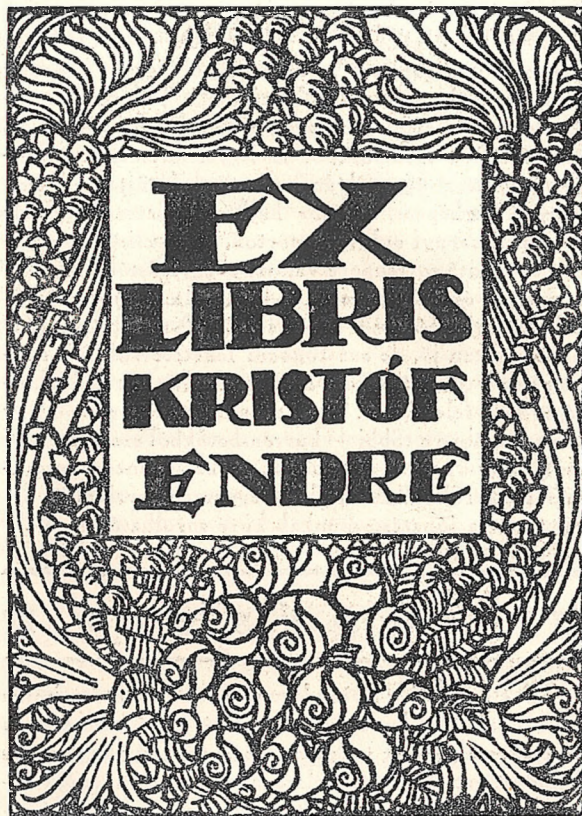
KIRAKATVERSENY. A kiállítás megint bizonyosságot tett arról, mily kevésbé vannak még kereskedőink tudatában annak, mi is az az — anyagszerűség. A legtöbb kirakat, mely e versenyben résztvett, az ízlés kelléktárát nem a könyvespolcokon kereste, hanem a — lakásberendezésben. Pedig egy könyvkirakatkak nem beléjerakott üveggöparakkal, kisasztallal vagy éppen utálatos emberkoponyával kell hatnia, hanem — könyvekkel. Sohasem volt még oly gazdagon színes, oly dekoratív külsejű a magyar könyvtermelés, mint

manapság. Minck ehhez selyemkendőket és parasztpántlikákat kölcsönkérni, azt már valóban nem tudjuk. Ez volt egyik tanulsága a mostani kirakatversenynek. A másik pedig az, hogy kereskedőink szinte versengtek azzal, kinck van — több könyve kirakni való. A kevés, de választékos anyag helyett a sokat, de válogatás nélkül kaptuk. A kirakatrendezőnek pedig első és legcélembb tudnivalója, hogy nem szabad sokat beléje helyezni, mert a szem hamar megcsömörlik a legízesebb falatoktól is, ha túlsok van belőle. Minden jó rendezés az — elhagyás művészete. A mester abban látzik meg, hogy mit tud — elhagyni. A kevés anyagot azután akként kell csoportosítani, hogy annak szépsége mindenkép érvényesüljön. A könyv maga is műtárgy s itt nem kell okvetlenül az amatőr-könyvekre gondolni. Tíz-húsz jó könyv, amelynek kötése, nyomása, papírja, nyugodt elrendezése jól érvényesül, amelynek betuje, címlapja gondosságot és technikai tudást árul el, akár egész oktató-múzeumul szolgálhat az utcai járókelőknek. Semmiesetre sem ártott volna egy-két előadásban a kirakatverseny résztvevőit néhány alapvető elvre nézve kioktatni.

K r i t i k a

A SZEGEDI »DÉLMAGYARORSZÁG«-nyomdából Somogyi Pál szaktársunk több munkáját bocsátotta ez alkalommal bírálat alá. Somogyi szaktársunk képességeit régóta ismerem; mindig az egyszerűségnek volt a kedvelője és a mindenkori szedéstechnikai divatnak hódolt okosan, mértékletesen; sohasem akart fából vaskarikát csinálni csak azért, hogy munkájával feltűnést keltsen. A most beküldött munkáival mindenben igazolja azt a régi megállapítást, amit még a Grafikai Szemle idejében érdemelt ki. — Mostani munkái túlnyomó részben levélfejek, ésszerűen megválasztott minták kivonatai, mindenkor az adott szöveghez alkalmazva; egyszerűek s majdnem mindegyikén találunk hajlított sort, és pedig helyesen és egészen hajlított sort. Ez is bizonyítéka annak, hogy a sorhajlítás nem időpazarló munka — aminthogy nem is lehet az —, mert munkaadója aligha tűrné meg gyakori alkalmazását. A munkák közt van az »Országos Iparos-Naptár« vaskos kötete; belső címlapjának jól

megoldott sorcsoportjainál csak a térbe való állítás hibás, túlmagasan vannak elhelyezve; a főcsoportot legalább két ciceróval kellett volna lejobb állítani, hogy kellőképen érvényesülhessen. A hirdetéseknek majdnem mindegyike egymagában jó szedés, oldallá össze-

Fametszet. Készítette Czókoly István.

állítva azonban csak néhány tud érvényesülni, aminek legfőbb oka, hogy a hirdetések között többnyire csak 1–3 pontnyi hézagot hagytak. Másik szépség-hibája a hirdetéseknek a keretek különbözősége, van 1, 2 pontos félkövér és kövér vonal, 3–6 pontos sorkörzet, ami egyes oldalaknál mindenképpen kifogásolandó egyveleget alkot. A naptárrész egyszerű megoldású, azonban nagy kár, hogy a fejléceket, amelyek

WÖRNER J. ÉS TÁRSA GÉPGYÁR RT

NYOMDAI GÉPEK
GYORSSAJTÓK

Télefon 14-69, 61-90

ROTÁCIÓSOK
KÖNYOMDAI SAJTÓK

GYÁR ÉS IRODA BUDAPEST V, VÁCI-ÚT 48

a XIV—XVI. századból való képek után készültek s különféle kézművességekből vett jeleneteket ábrázolnak — túlkicsinyre klisírozatták. Ha e fejlécek ki-töltötték volna a naptároldalak felső részét, úgy az oldalak összhatása sokkal, de sokkal impozánsabb lett volna.

W. V.

ENGLÄNDER ÉS TÁRSA NYOMDA

Tatáról levélpapírozt és számlát küldött be hozzánk bírálatra. Nyomdai levélpapírosoknál szokatlan je-lenség a sok szöveg s ezért a szóban forgó levélfej már ebből a szempontból is figyelemreméltó. Sze-désmegoldása úgyszólván teljesen kifogástalan; nem újszerű sorképzés, a fősor hajlított, alatta kétoldalt 8—8 petsorsnyi szövegcsoportok, amelyeket más szín-ben nyomott sorcsoport választ el egymástól. E sor-csoportok és a fősor között a hajlás által képzett űrben a helymegjelölés van elhelyezve. Az összbenyomás határozottan jó, de ezt fokozni lehetett volna a sor-csoportok tömörítésével; mint szokatlan és ritka jelen-séget kell felemlíteni, hogy a hajlítot fősor is — úgy mint általában a többi — kurrensbetűkből szedett, ami csak előnyére vált a munkának. — Az ugyanezen nyom-dából kikerült Club-meghívó egyszerű soraival^{és} dí-szítésével a jóhatású munkák közé sorolható. W.

☆ M ű v é s z e t ☆

TAPÉTÁK. A modern német nyomtatótechnika legművészi és legragyogóbb példái közé tartoznak a tapéták, melyeknek technikája pár évtized alatt csodás fejlődést ért el. Míg a félszázaddal ezelőtti angol ta-péták hatalmas színfoltokat, krizantémumokat, fációno-kat írtak a falakra s ezzel a díszítő hatásra helyezték a súlyt, a modern német tapéták diszkrétebbek s inkább csak a terem térhatásait, a bútorokat, képeket stb. engedik érvényesülni. Ezért kevesebb az ornamentum rajtuk, könnyedebbé, szinte légiessé akarják tenni a fal-síkot, ritmikus vonalak rácozata, könnyedén futó lom-

bok suhannak végig a papirkárpiton. Fontosabb, hogy a szoba egységes színhatást, kellemes akkordokat kap-jon, kolorizmusa felüdítsen, mint az, hogy dús és tömött virágcsokrok vonják magukra figyelmünket. A tapéta megszűnt öncél lenni. A színnek teli melege, hangulati eleme a fontos s ezért nem is természeti motívumok, hanem inkább mitsem jelentő ornamentumok jelentkez-nek e síkokon. Egyik tapétának a komoly munkahely, másiknak a vidám leányszoba hangulatához kell illesz-kednie. S mindezt a német grafikusok nagyszerű terve-zései, a német nyomtatóipar szolid munkái biztosítani is tudják, jobban, mint bármely más nemzet grafikai műhelyei.

SZÉPÍRÁS: JÓ. Kedves fiam, te kis csacsi, azért nem kell búsulnod, hogy az osztályfőnök úr végig jeles bizonyítványodat elrontotta azzal a csúf rovattal, hogy szépírás: jó. Lám, az osztályfőnök úr, aki véletlenül maga tanítja a te osztályodban a szépírást, maga sem lehet va-lami jeles szépíró, mert a »j« betűt inkább nádpálcának, semmint hurkolt elemnek fogta fel, az »ó« betűt meg éppenséggel kis kocmalacnak formálta, ahelyett, hogy egy keccses oválist írt volna. De honnét is tudná ezt az osztályfőnök úr, mikor ő voltaképen arra kapott képesítést, hogy a Csendes-Óceán szigetvilágát tanítsa s nem a szépírást, amihez ő csak a heti óraszám teljes-sége kedvéért jutott, mondván az igazgató, hogy: no, hadd kapjon a Szerlemessy tanár úr az I B-ben még szépírási órát is és így jutott tenéked az a szépírásból: jó. Nem, nem, fiam, én nem akarom a tekintélytiszte-letedet lerombolni, én nem mondom, hogy Szerlemessy tanár úr ehhez nem ért, csak úgy általánosságban, óva-tosan, tapogatóva írom le, hogy ebben az egész ország-ban senki sem tud szépírni és különben, hogy őszinte legyek, nem is fontos, hogy szépen író szépírók legye-nek. Lám, Kóbor Tamás csak elég jó szépíró, mégis olyan elégtelen ő a szépírásban, hogy az egész ország-ban csak egy szedő van, aki el tudja olvasni az írását és nemrégiben egy vezércikk-kéziratát, melyet tévedés-ből a patikába vittek, szépen megcsinálták, összekever-ték, adagolták, ostyába tették és csak a végén derült ki, hogy az nem recept, hanem vezércikk. Hát ne bú-sulj ezen, fiam, nem fontos a szépírás. Hanem szükség volna igenis a rajztanítás kapcsán valami olyan kor-szerű grafikai oktatásra, amely a betűvetésre, a vona-lak ritmusára, a tiszta, nyugodt tipográfia elemeire tanítaná meg a tanulókat ecsettel, nádtollal és főleg jó példákkal, hogy megismerjék a betűk dekoratív szép-ségeit, hogy a nyomtatott és írott grafikai lapot egyet-len egységnek fogják fel és élvezni tudják s ha kell, utánacsinálni; úgyszóval nem művészetet a szépírás, fiam, s nem tudomány, hanem az ízlés tartozéka és ilyen oktatásnak igazán itt volna már az ideje, osztályozás, szomorúság és kényszer nélkül is.

A BERLINI KASTÉLYMŰZEUM. 1918 óta gazdátlaná vált berlini királyi kastélynak a mult év óta új gazdája van: a berlini iparművészeti múzeum költözött bele. A német birodalmi fővárosban sem fényesek a múzeumi viszonyok: a gyűjtemények java-

MINDENMŰ ÍRÓ-, NYOMÓ- ÉS CSOMAGOLÓ

P

PAPIROST

SZÁLLÍT

RAKTÁRRÓL A FREUND-BARÁT-FÉLE GRAFIKAI SZAKÜZLET ÉS PAPIRNAGY-KERESKEDÉS BUDAPEST V. KERÜLET, ORSZÁGHÁZ-TÉR 4 * TELEFON 82-35 SÜRGÖNYCÍM: FEBARÁT BUDAPEST

része ott is évtizedek óta pincékben hever. De míg más országokban az eső áztatja s a moly eszi a legértékesebb műkincseket, addig Berlinben nem sokat tekerőriáltak s egy szép napon nagy társzekereken elszállították az iparművészet egész anyagát a porosz király üresen hagyott kastélyába. A példát a franciáktól tanulták, hiszen tudvalevő, hogy a Louvre is egykor királyi rezidencia volt s fény és pompa dolgában a berlini palota sem áll nagyon mögötte a párisinak. Ez is a tizenhetedik s tizennyolcadik század nagyszerű »parádészobái«-ban, az ú. n. »királyi kamara«-termekben fejtette ki a legnagyobb pompát és Schlüter, meg Gontard voltak azok a nagy építészek, akiknek nevéhez a német barok és klasszicizmus királyi stílusának megteremtése fűződik. Az ő szellemük, ízlésük a gyűjtőhelye ama történelmi anyagnak, melyet most Falke Ottó múzeumigazgató átvitt a hozzá legjobban illő környezetbe. Mintegy 70 ragyogó teremben vannak itt kiállítva ama szobrok, szövegek, gobelinek, szőnyegek, poharak, majolikák és porcellánok, melyek eddig szerteszórván nem érvényesülhettek, de itt egy-egy iparművészeti ág egész történelmi fejlődését rendszeresen mutatják be. A berlini Schlossmúzeum ezzel a világ egyik legnagyobb múzeumává lett, amelynek népszerű hatását csak fokozza egy kitűnő képes katalógus, aminek potom 5 márka az ára s valóságos stílustörténeti tankönyv.

MILYEN A JÓ FALRAGASZ? A plakátok helyességének megállapítása céljából egy németországi gazdaság-lelektani intézet vezetője kísérleteket végzett különböző társadalmi állású és foglalkozású harminc személlyel, akikkel két percnyi időre végigszemléltetett egy falragaszt, hogy a látottakról aztán beszámoljanak. Az érdekes eredmény a következő. Már a rajz megítélésénél is nagy volt az eltérés a feleletek között. Míg egyesek csak a reklámképeket vázolták, addig mások egyéb észleleteiket és érzéseiket is hozzáfűzték. A falragaszt magát, amely egy gumiabroncsot dicsérel fel, a szemlélőknek csak 14%-a értette meg. Csak ezek tudták a falragasz legfontosabb momentumát felfogni. A kísérleti személyek 6%-a hamis feleleteket adott. Ezek azt hitték, hogy autóról van szó és nem gumiabroncsról. Csak a fele a kísérleti személyeknek jegyezte meg a cég nevét, ami pedig ugyancsak fontos mozzanata a falragasznak. Gyakori volt a rajz helytelen értelmezése is. Ebből a kísérletből kétségtelenül megállapítható, hogy a megbírált falragasz rajza, megszerkesztése homályos és érthetetlen, tehát rossz volt. A cég nevét, a hirdetett tárgyat a falragasznak más, kevésbé fontos részei hátraszorították. Milyen legyen már most a jó falragasz? Olyan, hogy a hirdetett tárgy és annak beszerzési helye az első pillanatra megragadja a szemlélőt. Nem szabad, hogy a kép, a rajz elvonja a figyelmet a szöveg fontos részeitől. Ezek ugyan mind régi igazságok, de sok plakát-rajzoló és sok falragaszszedő ugylátszik még mindig nem ismeri ezeket még — Németországban sem. A szedőnek vagy rajzolóknak mindenesetre tisztában kell lennie a falragasz céljával.

MONOGRAMMOK. A betűvetés legmagasabbrendű kifinomodása: a monogramm. Egy, legfeljebb két betűben kell egyéniséget kifejeznie, jellegzeteset, olyant, amely a tárgyat és tulajdonosát felismerhetővé teszi. Hibás az a felfogás, hogy a monogramm: két kezdőbetűje a névnek. Nem. A monogramm egy-két betű, amely többet mondjon, mint maga a név. Mindenekfelett pedig művésziesebben kell beszélnie az írott s nyomtatott szónál. Rangot, előkelőséget, karaktert kell adnia a tulajdonosnak, akihez a jelzett tárgy tartozik. Lám, a XIV. Lajos gyönyörű rokokó monogramma mennyi könnyed, pompás életkedvet árult el s a Napoleon babérkoszorús N kezdőbetűjében mennyi imperátori gög van. Amennyire a régi cégek tulajdonosai büszkék voltak a márkájukra s amennyire a mai könyvgyűjtők pompáznak az exlibriseikkel, annyira szeretik a jóízlésű emberek a ruhában, hímzés formájában, vagy az ezüsttárgyakon vésés formájában a jó s egyéni monogrammot. Szinte azt mondhatni: ez az a betűvető mesterség, amelyre minden iparágban szűkség van. Ez az iparművészet minden ágában alkalmazott grafika. Alapelve, hogy a betű mint tiszta ornamentalszón, a maga vonalvezetésével, egyenletes folyásával, mint egyetlen kép, amely a régi hieroglifákra emlékeztető, azonkívül jelképez is valamit. Ez a nehéz, sőt túlnehéz feladat: igen kevés eszközzel sokat mondani, az oka annak, miért kellett a legjobb grafikusművészeket segítségül hívni egy olyan gazdag és szép monogrammgyűjtemény összeállításánál, aminő a Koch Sándor kiadásában megjelent német könyv anyaga, melynek címe: »Monogramme und Zeichen« és mintegy 600 darab mesteri betűjegyet foglal magában.

* U j i t á s o k *

ÚJ SZEDŐGÉP híre érkezik Helsingforsból. Az új szedőgépet a feltaláló, egy mérnök mutatta be a szakembereknek. A gép kézierővel való hajtásra van berendezve és közönséges öntödei betűket szed, amelyeket nyomás után el is oszt. Állítólag szak-

HANS WUNDER
G. m. b. H., Berlin-Wilhelmsberg
K Ö - É S K Ö N Y V N Y O M D A I
F E S T É K G Y Á R

*
Fekete és színes festékek. Könyvkötőfestékek.
Legjobb minőségű „Germania” hengeranyag
Különlegességek:
„Gloria” festékolóanyag,
meggátolja a festék lehúzódsát.
Fénykék „Perga”. „Secco!” gyorszáritóanyag.
Wunder-fekete, fénylik és gyorsan szárad.

*
Vezérképviselőség és egyedüli raktár:
GOLDSTEIN ADOLF UTÓDA
Budapest VII, Kazinczy-utca 32.
Telefon József 123-95

embert sem igényel. Az ára nem több, mint egy jó írógépé. Azt hisszük, egy kis farsangi tréfáról van csak szó.

ÚJ ILLESZTÉKEZŐ KÉSZÜLÉK tégelynyomó és bosztonsajtók részére. Kraisz Károly heilbronni főgépmeister olyan illesztékező készüléket szerkesztett, amelynek segítségével a legpontosabb be-
rakás érhető el. A készülék két lécből áll, amelyeket oldalcsavarral erősítenek a tégelyre és egy rézszalagból, amelynek két végén zárórúgók vannak. Ezekkel erősítik a szalagot a lécekhez. A szalagnak két előjelzője van és egy rövidke szalagja az oldaljelzővel. A készülék átállítása rúgónyomásra történik és minden alakra gyorsan és könnyen állítható be. Nagy előnye, hogy a felhuzat összeszurkálása elkerülhető, ami időben és anyagban nagy megtakarítást jelent, mert a felhuzat többször is használható. A készülék alkalmazása esetén az illesztékezésnél a legkisebb differencia is kizárt. A készülék csinos, rézből való és ára 200 márka.

LITOGRAFIAI MŰKÖVEK. A háboru áldozatául esett dr. Tüchel Herbert utódainak a danzigi szabadalmi hivatal olyan eljárásra adott szabadalmat, mellyel mesterséges úton litográfiai köveket állíthatnak elő. Erre a célra nyersanyagok határtalan mennyiségben állnak rendelkezésre. A szabadalom értékesítésének jogát a J. D. Riedel A. G. cég, Berlin-Britz vette meg.

* Szakirodalom *

A KOLOZSVÁRI „GRAFIKA” postán elkallódott 2. számát megkaptuk. Technikai kivitele és tartalma ugyanolyan nívón áll, mint a többi lapszámok, amelyekről annakidején megemlékeztünk. A Grafika különben — mint Lengyel kollégánktól értesülünk — csak időközönként fog megjelenni, miután kellő támogatás hiányában havonkénti megjelentetése akadályokba ütközik. Sajnos, de való, hogy a szaklapkiadás ma nem üzlet, különösen nem ott, ahol az ehhez szükséges tőke nem áll rendelkezésre s nincs olyan nagy terjeszkedési lehetősége a lapnak, mely deficitmentessé tehetné a kiadást. Erdély — bizony — kicsiny egy szaklap éltetésére, mert hiszen a román nyomdaipar még gyerekcipőkben jár. Lengyel Sándor azonban van olyan lelkes és szakmaszerető kiadó, aki nem ad fel minden reménnyel és bizik abban, hogy a helyzet enyhültével a grafikai iparok ott is fejlődésnek fognak indulni és akkor mégis csak rendszeresen fogja lapját megjelen-tethetni. Őszintén kívánjuk, hogy reményeiben ne csalatkozzon.

K Ö N Y V K Ö T É S Z E T I

vásznak, grádlí, moleskin, márványpapírok, színes borítópapírok és az összes könyvkötészeti anyagok kaphatók a FREUND-BARÁT-féle grafikai szaküzlet és papírnagykereskedésben Bpest V, Országház-tér 4. Telefon: 82-35.

GENZSCH & HEYSE

B E T Ű C N T Ö D E

HAMBURG

MÜNCHEN

MAGYARORSZÁGI
KÉPVISELŐJE

KALLÓS ÖDÖN

GRAFIKAI SZAKÜZLET BUDAPEST
V, WAHRMANN-UTCA 6 · TELEFON 130-17

* Feljegyzések *

ANKÉT a grafikai iparok nívójáról és a szakoktatás kérdéséről címen közel félszáz véleményt közöltünk le karácsonyi számunkban. Ezeknek összefoglalását erre a számunkra jeleztük. Időközben elkészült az általunk propagált szakmafejlesztő egyesület alapszabályainak tervezete, melyet tanulmányozás és véleményezés végett megküldöttünk volt a grafikai iparok hivatott szakembereinek. Az összefoglalást ennek az alapszabálytervezetnek kritikájával, illetve az ezzel kapcsolatban kért véleményekkel együtt kívánván összevonni: annak közlésétől egyelőre eltekintünk s bevárjuk az alapszabályok kritikáját, hogy az elhangzott észrevételek és vélemények figyelembevételével megállapíthassuk a helyes irányt. Reméljük, hogy ennek beérkezése után a szakmafejlesztő egyesület ügyében a döntő lépéseket is megtehetjük.

ÚJÉVI ÜDVÖZLŐKÁRTYÁK. Az újévi üdvözetekre vonatkozólag e sorok írójának eltér a véleménye sok polgártársétól. Én a társadalmi figyelmességnek ezt az utolsó rongyfoszlányát megőrizném s megvallom, nekem jól esik az a csöppnyi kedvesség, mely a törzskavéházam, a szabóm és a hirdetőirodák révén még egyszer egy évben felém száll. De éppen mert fenntartandónak, sőt felújítandónak vélem a régi szép szokást, azt szeretném, hogy ne csak a postakincstár lássa hasznát, hanem a közízlés is. Vagyis szeretném belekapcsolni a nyomdai művészetet s a tervező grafikát is. Azok a régi tubákoló nagypapák és vukli-vuklis nagymamák nem is voltak olyan kellemetlenek, amikor Chodowiecki úrral vagy Menzel úrral megrajzoltattak egy szép, trombitáló angyaloktól hemzsegő újévi kártyát. Azok a régi Johanna Maria Farina-k és karta-hausi barátok nem is voltak olyan ostobák, mikor az

Á T N Y O M Ó P A P I R O S O K,

száraz és nedves, transzparencpapír, Aufsteckkarton és az összes litográfiai cikkek kaphatók a FREUND-BARÁT-féle grafikai szaküzlet és papírnagykereskedésben Bpest V, Országház-tér 4. Telefon: 82-35.

újév alkalmából szép rézbemetszett betűk kalligrafiájával kívántak minden jót a kölni víz és a chartreuse-likőr fogyasztóinak. Íme egy tisztes, illő alkalom az üzleti életben a reklámra, a grafikai megnyilatkozásra, egy kedves kacsintásra. S valóban, egyáltalában nem ártana elövenni a régi jó példákat, az újévi üdvözlőkártyákat, a biedermeier-kornak e csaknem teljesen feledésbement gyönyörű nyomtatványait az újév alkalmával. Mennyi tündéri vidámság, mennyi finom betűötlet, mennyi kedves silhouette-kép mosolyog le ránk e kártyákról. Csak elvétve akad ma művész, aki ily kártyával köszönti barátait újév reggelén. S az is szemérmes tartózkodással teszi. Mintha szégyelni való volna, hogy egyszer egy esztendőben udvariasak, bőkezűek és izlésesek vagyunk felebarátainkkal szemben.

Budapest, 1922 január hó 28-án

Kiadó Biró Miklós

Felelős szerkesztő Wanko Vilmos

Főmunkatársak Gondos Ignác és Kun Mihály

Nyomatja a Globus Nyomdai Műintézet, VI, Aradi-utca 8

a Gebrüder Schmidt 1-es számú ábrafestékével

A kiséket a Sokszorosítóipar rt. szállította

VÉRTESI ALADÁR

LEVÉLBORÍTÉK
ÉS
PAPIRNEMÜGYÁR

BUDAPEST
IV.
FŐVÁMTÉR 4

GYÁR
IV.
MOLNÁR-UTCA 33

TELEFON
JÓZSEF 102-51 JÓZSEF 102-52
JÓZSEF 62-49

KÖ- ÉS KÖNYV.
NYOMDÁK
RÉSZÉRE

RAKTÁRRÓL
AZONNAN
SZÁLLÍT

GEBR. SCHMIDT G. M. B. H.
FRANKFURT A/M. ÉS BERLIN FESTÉK-
GYÁRÁNAK MAGYARORSZÁGI ÉS AZ
UTÓDÁLLAMOK VEZÉRKÉPVISELETE

FREUND-BARÁT-FÉLE

GRAFIKAI SZAKÜZLET
ÉS PAPIRNAGYKERESKEDÉS
BUDAPEST V, ORSZÁGHÁZ-TÉR 4
TELEFONSZÁM 82-35

MINDENNEMŰ KÖ- ÉS KÖNYVNYOMDAI,
KÖNYVKÖTÉSZETI, VALÁMINT ÜZEMI
ÉS BERENDEZÉSI CIKKEK RAKTÁRA

A GYÜJTŐKLAPJA

A MŰBARÁT

MEGJELENIK HAVONKÉNT KÉTSZER
SZERKESZTI ELEK ARTUR

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
BUDAPEST IV. ARANYKÉZ-U.

2
(FELEMELET)

ELŐFIZETÉSI ÁRA:
EGÉSZ ÉVRE 240 K. FÉL ÉVRE 120 K.
EGYES SZÁM ÁRA 10 K

✠

KIADJA
HELIKON
MŰKERESKEDELMI
ÉS KÖNYVTERJESZTŐ RT.

DOMBORNOMDA ✠ VÉSNÖKI MŰHELY

RÉVÉSZ FIVÉREK
gummi bélyeggyár
BUDAPEST VI. VÁCI-U. 10

Készít a grafikai szakmához szükséges
metszeteket és dombornyomásokat
TELEFONHÍVÓ 37-09

GROSZ és BÁNYÁSZ

PÁPIRÁRUGYÁR
BUDAPEST, VI, ARADI-UTCA 22

MINDENMŰ FÜGGŐ, ZSÁK- ÉS RAGCÍMKÉK. POSTA-
RAGCÍMKÉK. MINDEN RENDSZERŰ KARTHOTÉK.
STANCOLÁSI MUNKÁKAT BÁRMILY MENNYISÉGBEN
A LEGROVIDEBB IDŐ ALATT SZÁLLÍTUNK. KIFIZE-
TÉSI, FESTÉK- ÉS FÜSZERZACSKÓK GYÁRTÁSA.
PÉNZSZALAGOR. ENYVEZETT CSOMAGOLÁSI CÍMKÉK

HORVÁTH LAJOS

GRAFIKAI SZAKÜZLETE

Szállít
azonnal raktárról teljes

KÖNYVNYOMDAI
KÖNYVNYOMDAI
KÖNYVKÖTÉSZEI
DOBOZGYÁRI

berendezéseket és mindennemű
szerelvényeket :: Gépek
javítása szavatosság
mellett

BUDAPEST VI, ARÉNA-ÚT 80
TELEFON: JÓZSEF 32-03

*
M
*
G
*

F D

Gépek, betűk,
festékek, felszerelési anyagok.
Könyvnyomdák, litografiák és
dobozgyárak berendezése.
Használt szakmabeli
gépeket a leg-
magasabb
árakon
vesz

FUCHS DÁVID
GRAFIKAI SZAKÜZLET BUDAPEST
VI, ARADI-UTCA 22 TELEFON 21-91

NYOMDAI ÉS KÖNYVKÖTÉSZEI
GÉPEK ÉS MINDEN REND-
SZERŰ SZEDŐGÉPEK
JAVÍTÁSA

SZEDŐGÉPEK ALKATRÉSZEINEK GYÁR-
TÁSA · SAJÁT GYÁRTMÁNYÚ KIZÁRÓÉKEK
RAKTÁRON · LINOTYPE MATRICÁK JAVÍT-
TATNAK · ELSŐRENDŰ REFERENCIÁK

DÉNES ALADÁR

OKLEVELES GÉPÉSZMÉRNÖK GÉPMŰHELYE
BUDAPEST V, VÁCI-ÚT 28. SZÁM
(BEJÁRAT KORÁLL-UTCA) · TELEFON 180-98

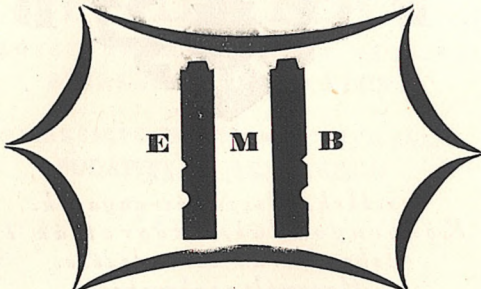
BUDAPEST, BÁLVÁNY-UTCA 15
* **HAYNALD** *
PAPIRKERESKEDELMI RT

*
ÁLLANDÓ
RAKTÁR MINDEN-
FÉLE NYOMÓ-, IRÓ-,
CSOMAGOLÓPAPIROKBAN
ÉS LEMEZKÉNYEK, BANKPOSTA-
ÉS BORITÓPAPIROK KÜLÖNLÉGSÉGE

H. H. ULLSTEIN, LEIPZIG
ÉS EGYÉB NÉMET GYÁRAK
MAGYARORSZÁGI KÉPVISELETE
TELEFONSZÁM: 45-33

**ELSŐ MAGYAR
BETÜÖNTŐDE RT.**

BUDAPEST VI. KER., DESSEWFY-
UTCA 32. SZÁM · TELEFON 23-70

ÉRDEKKÖZÖSSÉGBEN A SCHRIFT-
GIESSREI D. STEMPEL A-G.
FRANKFURT A. M. CÉGGEL

SIMA ÉS MINTÁZOTT RÉZLÉNIÁK
TELJES NYOMDAI BERENDEZÉSEK
A LINOTYPE SZEDŐGÉPEK BETÜL-
VEL EGYEZŐ VÁGÁSÚ BETŰK KÉZI
SZEDÉSRE · MAGYAR, NÉMET, LEN-
GYEL, HORVÁT, ROMÁN, BOLGÁR,
TÓT, SZERB, GÖRÖG SZEDÉSHEZ

**DIVATOS SZÖVEG-
ÉS CÍMBETŰK**

**MAGYAR
ÓLOMÁRUGYÁR
ÉS FÉMKERESKEDELMI
R.-T.**

BUDAPEST
VI. FORGÁCH-UTCA 6
TELEFON 110-45. 176-76

**AJÁNlja
GARANTÁLT ÖSSZETÉTELŰ
BETŰFÉMEIT
BETÜÖNTŐDÉK, KÖNYVNYOMDÁK ÉS
TÖMÖNTŐDÉK RÉSZÉRE**

**ÓLOM, ANGOL-ŰN ÉS ANTIMÓN
NAPI ÁRON KAPHATÓ**

*BETŰFÉM HULLADÉKOT, FÉMSALAKOT ÉS
FÉMHAMUT A LEGMAGASABB ÁRON VÁSÁROL*

JUBILEUM-ÉV 1902-1922

**DÖRNER ÉS HEIMBERG
PAPIRÁRU- ÉS REKLÁMCIKKGYÁR
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG**

BUDAPEST V, SZIGET-U. 38 (POZSONYI-ÚT 4/B) TELEFON 32-63

**NAPTÁRAK, NOTESZEK, IRÓALJZATOK ÉS IRÓMAPPÁK,
DOMBORNYPOMÁSÚ PLAKÁTOK
BRONZUTÁNZATÚ PLAKETTEK, REKLÁMCIKKEK STB.
A LEGEGYSZERŰBB KIVITELTŐL A LEGFINOMABBIG
KÉRJEN AJÁNLATOT!**

TELEFON: JÓZSEF 72-39

Gépjavításokat, gépszereléseket, gépátalakításokat és transzmisszió-berendezéseket szakszerűen és pontosan eszközöl. Használt szakmabeli gépeket vesz és becserél

GÉPMŰHELYE
BUDAPEST VII, ISTVÁN-ÚT 4

Böhm & Herber würzburgi gyorsajtógépgyár és vasöntőde magyarországi vezérképviselője
Állandó raktár új és javított szakmabeli gépekben
AUTOGÉN - HEGESZTÉS

KAST ÉS EHINGER

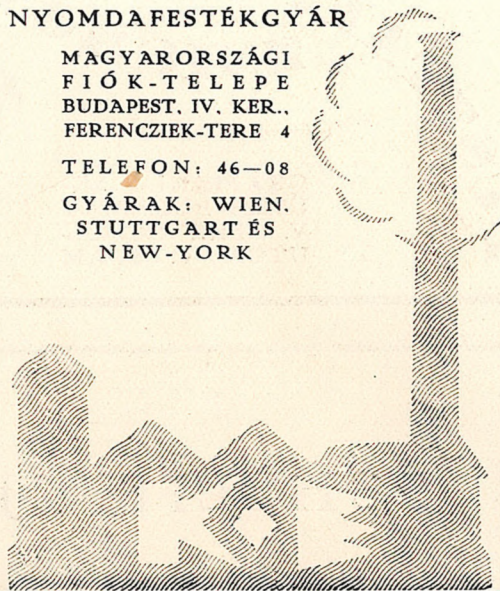
G * M * B * H

NYOMDAFESTÉKGYÁR

MAGYARORSZÁGI
FIÓK-TELEPE
BUDAPEST, IV. KER.,
FERENCZIEK-TERE 4

TELEFON: 46-08

GYÁRAK: WIEN,
STUTTART ÉS
NEW-YORK

KÜLÖNLEGESSÉGÜNK HÁROMSZÍNFESTÉKEK
ÁLLANDÓAN NAGY RAKTÁR
ELSŐRENDŰ FEKETE ÉS SZINES FESTÉKEKBEN

GÉPEK

FESTÉKEK

BETŰK

ÉS MINDEN EGYÉB SZAKCIKKEK KÖNYVNYOMDÁK,
KÖNYVKÖTÉSZETEK, LITOGRAFIÁK
ÉS DOBOZGYÁRAK RÉSZÉRE
LEGELŐNYÖSEBEN
BESZEREZHETŐK

AZ

UNIVERSAL

GRAFIKAI SZAKÜZLET RÉSZVÉNYTÁRSASÁGNÁL
BUDAPEST VIII, RÁKÓCZI-TÉR 2 · TELEFON JÓZSEF 48-12
VESZ, ELAD ÉS BECSERÉL HASZNÁLT GÉPEKET
NAGY RAKTÁR HASZNÁLT GÉPEKBEN · TELJES BERENDEZÉSEK

TELEFON 3-43

TELEFON 54-48

PUSZTAFI ZSIGMOND BÓNA ÉS PUSZTAFI

GRAFIKAI SZAK-
ÜZLET BUDAPEST
V. KER., TÁTRA-
UTCA 6. SZÁM

GRAFIKAI GÉPEK
ÉS SZERELVÉNYEK
GYÁRA BUDAPEST
III. BÉCSI-UT 42. SZ.

SHELTER J. G. ÉS GIESECKE LEIPZIG

BETŰÖNTŐDE, GÉPGYÁR, SZAKASZTALOSSÁG,
GALVANOTYPIA, STEREOTYPIA,
FABETŰK, RÉZLÉNIÁK,
RÉZBETŰKGYÁRA,
WINDSBRAUT-GYORSAJTÓGÉPEK
PHÖNIX-TÉGELNYOMÓGÉPEK
STEREOTYPIA-BERENDEZÉSEK

MAGYARORSZÁGI KÉPVISELŐK:
FISCHER ÉS MÉRI, BUDAPEST

A VILÁG LEGRÉGIBB ÉS
LEGNAGYOBB NYOMDAI
FESTÉKGYÁRA

LORILLEUX CH. ÉS TSA

Az 1889. és 1900. évi párisi
világkiállításokon
versenyen kívüli
jury-tag

Grand Prix-kitüntetés: Saint-
Louis 1904. évben, Lüttich
1905-ben és Milano
1906-ban

Festékek a kő- és könyv-
nyomdai, könyvkötészeti,
valamint az összes grafikai
szakmák részére. Henger-
anyagok és hengeröntés

IRODA ÉS RAKTÁR
BUDAPEST IV.
FERENCZ JÓZSEF-RAKPART 27
GYÁR: BUDAFOKON, BUDAPEST MELLETT
TELEFON 37-58 ÉS 83-29. ALAPÍTÁSI ÉV 1818
11 GYÁR, 40 LERAKAT AZ EGÉSZ VILÁGON

Másoló-festék. Kencék és
olajok. Arany- és ezüst-
festékek. A legjobb minő-
ségű preparált papirosok
kőnyomdák számára